

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 15 (680)

Laimingų naujų mokslo metų!

Mieli kolegos,
Sveikinu Jus Rugsėjo 1-osios proga ir linkiu neblėstančio pažinimo džiaugsmo bei nesibaigiančios kelionės išminties takais. Atrodė, kad viduramžių tamsuma jau seniai įveikta, tačiau

dabar, kaip niekada, daug miglos skleidžiama visuomenėje, sėjant nepasitikėjimą ir susipriešinimą. Skatinamas tikėjimas viena tiesa, o ne dalykiškos diskusijos. Apmaudu, kad dažnai tai daroma, prisidengiant mokslininkais ir ekspertais. Todėl mūsų, moks-

lininkų ir švietėjų, darbas šiame kontekste įgauna naują prasmę ir svarbą. Ieškokime Tiesos kelio kartu.

VU prof., dr. Dalius Serafinas
Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas

VU prof. LMS pirmininkas
Dalius Serafinas

Sveikinu visus Rugsėjo 1-osios proga. Linkiu, kad, padidėjus norminei studijų kainai, aukštosios mokyklos pagaliau baigtų teisintis, kad valstybės nefinansuojamų vietų studentai moka mažiau už studijas, todėl jos negali darbo užmokesčio padidinti 49 proc., kaip tai numatyta šakos kolektyvinėje sutartyje.

Linkiu, kad kiekvienas susimąstytumėte, už kokios kokybės darbą moka aukštosios mokyklos ir Lietuva, o aukštosios mokyklos nepasiduotų politikų spaudimui siekti aukštojo mokslo kokybės mokslininkų skurdaus darbo užmokesčio sąskaita. Gerovė Lietuvoje neturi būti kuriama aukštojo mokslo darbuotojo vergiško darbo pagrindu, o darbuotojas neturi būti verčiamas mokėti už tai, kad dirba, naudodamas savo kompiuterį, spausdintuvą, savo nusipirktą knygą, ar mokėti už testą ir savo lėšomis įsirengtą nuotolinio darbo vietą! Gerovės vals-

tybė – tai ne valstybės ar aukštosios mokyklos gerovė, kaip įsivaizduoja politikai, o pirmiausia tą gerovę kuriančių, t. y. dirbančių, gerovė!

Šiais mokslo metais linkiu būti daug aktyvesniems ir vieningai pasakyti, kad, kol aukštojo mokslo darbuotojams nebus padengtos visos jų patirtos išlaidos, atliekant mokslinius ir taikomuosius tyrimus, publikacijų priskyrimas aukštosioms mokykloms, pastarosioms už jas gaunant finansavimą ir jį naudojant savo reikmėms, o ne darbuotojo patirtoms išlaidoms atlyginti, traktuotinas kaip darbuotojo išnaudojimas.

Prof. dr. Sigitas Vaitkevičius
Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo (LAMPSS) pirmininkas

Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui

Rugpjūčio 30 d. Vilniuje, „City Gate“ viešbučio konferencijų salėje vyko paramos fondo „Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui“ (ELIP) metinis susirinkimas.

Susirinkime mintimis apie ELIP fondo veiklą pasidalijo akad. prof. habil. dr. Antanas Buračas, fondo direktorius Jonas Milerius, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorė prof. dr. Aušra Martišiūtė-Linartienė, advokatas Jonas Ivoška, Lietuvai pagražinti draugijos garbės pirmininkas Juozas Dingelis, žurnalistė Ligija Erna Tautkuvienė, Romualdas Valiulis, akad. prof. habil. dr. Eugenijus Manstavičius, prof. dr. Almantas Liudas Samalavičius, dr. Gediminas Radzevičius, matematikas Vitas Povilaitis. Renginį moderavo inžinierius Edvinas Giedrimas.

Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui yra lituanistinė enciklopedija, kuri šiuolaikinėmis informacinių technologijų priemonėmis siekia kaupti, saugoti ir skleisti informaciją apie Lietuvą ir lietuvių išeiviją. Jos pagrindinis tikslas – išlaikyti ir platinti lietuvių globaliame pasaulyje, ugdyti naudojimąsi elektronine informacija bei aktyvų dalyvavimą ją išsaugant ir kuriant.

Enciklopedijos Lietuvai ir pasauliui misija yra:

1) saugoti ir puoselėti lietuvišką tapatybę, bendruomeniškumą, kultūrinį ir etninį savitumą, istorinį ir kultūrinį paveldą Lietuvoje ir globaliame pasaulyje, sudarant sąlygas formuoti teigiamam Lietuvos, lietuvių tautos ir lietuviškumo įvaizdžiui pasaulyje;

Paramos fondo „Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui“ metiniame susirinkime

2) skatinti visuomenei ir valstybei naują užsienyje gyvenančių lietuvių veiklą, palaikyti jų ryšius su Lietuva ir jos žmonėmis, prisidėti prie virtualios Lietuvos kūrimo, padėti jiems išsaugoti lietuvišką tapatybę, stiprinti lituanistinį švietimą, pristatyti užsienio lietuvių veiklą Lietuvos visuomenei bei garsinti Lietuvos vardą pasaulyje;

3) kaupti, saugoti ir skleisti skaitmeninėje erdvėje išsamią informaciją, teikiamą savanoriškai atsakingų žmonių, apie lietuviškas vertybes moderniomis informacinių technologijų priemonėmis – raštu, žodžiu, garsais ir vaizdais;

4) vienyti pasaulyje pasklidusius Lietuvos žmones, kviečiant rūpintis Lietuvos ir Lietuvai reikšmingų vertybių puoselėjimu;

5) skatinti Lietuvoje ir pasaulyje gyvenančius Lietuvos žmones rinkti ir dalintis informacija apie Lietuvos vertybėms, kultūrai, kalbai ir mokslui reikšmingus šiandienos reiškinius, praeities įvykius ir faktus, kaupti nykstančią informaciją apie žmones, įvykius, veiklas, gamtą, gyvenvietes, įmones, įstaigas, mokyklas, maldos namus, papročius, bendruomenes;

6) atverti kelius jaunimui, senjorams, bendruomenių nariams domėtis ir rūpintis Lietuvos ir Lietuvai reikšmingomis vertybėmis, aktyviai prisidėti prie jų atvėrimo ateities kartoms, pasitelkiant savo mėgstamas informacines technologijas, bendraujant su mokyklomis, bibliotekomis, muziejais ir sąveikaujant su rėmėjais

ŠIAME NUMERYJE

Toliau kuriama e. enciklopedija Lietuvai ir pasauliui

● 1 p.

Nacionalinio susivienijimo kreipimasis į Prezidentą

● 2 p.

Kas užvaldė Lietuvos viešąją erdvę?

● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai

● 3 p.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimai

● 3, 4 p.

Iškilios asmenybės

● 5 p.

Universitetai – valstybės pažangai

● 5, 6 p.

Ar periodinis kultūros leidinys yra tik vienerių metų „projektas“?

● 7 p.

Ar laukiama 40 tūkst. imigrantų? Ką galėtų padaryti valstybė su 726 mln. eurų?

● 7, 9 p.

Naujos knygos

● 10, 11 p.

Kvietimai į mokslo renginius

● 9, 10 p.

Netektys

● 11, 12 p.

NACIONALINIS SUSIVIENIJIMAS

Jo Ekscelencijai Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai

KREIPIMASIS DĖL BŪTINYBĖS NUTRAUKTI KORUPCINIŲ KLEPTOKRATINIŲ VALDYMŲ LIETUVOJE

Vilnius
2021 m. rugpjūčio 24 d.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (VSAT) paskelbė atvirą „neteisėtai atvykusių asmenų laikino apgyvendinimo konteinerių miestelio nuomos bei administravimo ir aptarnavimo paslaugų pirkimą, siekiant sudaryti preliminarį sutartį“ (toliau – Pirkimas), kurio vertė – 599 mln. eurų. Pirkimas vykdomas, siekiant apgyvendinti atvykusius ir būsimus imigrantus. Pirkimo apimtis leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje artimiausiu metu planuojama priimti iki 40 tūkst. migrantų. Kitaip tariant, planuojama sukurti ir apgyvendinti du Ukmergės dydžio migrantų miestus. Kyla grėsmė, kad atvykusių ir būsimų migrantų laikinas buvimas Lietuvos teritorijoje taps nuolatinis.

Pirkimas vykdomas valstybės biudžeto, t. y. Lietuvos mokesčių mokėtojų, lėšomis ir būtent tuo metu, kai šalyje dėl COVID-19 pandemijos sukeltos krizės šalies ūkis patyrė ir vis dar patiria didelius nuostolius, kai žlunga nacionalinis verslas, šalies švietimo sistema, sparčiai didėja nedarbas, daugelis žmonių praranda pajamas arba jos drastiškai menksta, blogėja gyventojų finansinė padėtis, didėja skurdas ir socialinė atskirtis, o dėl sparčiai didėjančio ligonių, sergančių COVID-19, skaičiaus ir su tuo susijusio ligoninių lovų bei gydytojų stygiaus kyla reali grėsmė, kad žlugs valstybės sveikatos apsaugos sistema.

Neabejotina, kad iš mokesčių mokėtojų surinkti keli šimtai milijonų eurų galėtų palengvinti nacionalinio verslo bei šalies švietimo ir sveikatos priežiūros sistemų būklę, leistų nors kiek padidinti mažiausias, net minimaliai oraus gyvenimo neužtikrinančias pensijas. Tačiau, užuot tuo susirūpinusi, šalies valdžia piliečių lėšomis mėgina kurti naujus nacionalinių santykių ir socialinės įtampos židinius, dirginti, skaldyti ir varginti visuomenę, primetant jai vis naujas prievoles, skirtas tenkinti privačių asmenų grupių interesus.

Nacionalinis susivienijimas neabejoja, kad minėtas Pirkimas yra valstybės valdymo sistemoje išsikerojusios ir nuolat didėjančios sisteminės korupcijos pavyzdys. Pirkimas, dėl numatytos iš valstybės biudžeto jam skirti neįtikėtina didelės pinigų sumos ir jo vykdymo aplinkybių, nėra tik galimai dar vienas neskaidraus viešųjų lėšų panaudojimo ar įprastinės korupcijos atvejis. Todėl konstatuojame:

Iš valstybės biudžeto, t. y. surinktos iš mokesčių mokėtojų, planuojamos išleisti milijoniškos Lietuvos mastais lėšos turi būti skirtos viešojo sektoriaus funkcijoms vykdyti ir šalies piliečių svarbiausiems poreikiams tenkinti.

Pirkime migrantams (sienos pažeidėjams) apgyvendinti numatyta namelio nuomos dienos kaina yra didesnė už tą, kurią gali sau leisti skirti pragyvenimui didelė dalis sąžiningai dirbusių, tačiau tik varganas pensijas gaunančių Lietuvos piliečių. Taip

elgdama su pensinio amžiaus piliečiais, Vyriausybė ne tik demonstruoja beribį cinizmą, juos moraliai ir socialiai žemindama, bet ir siunčia nedviprasmišką politinę žinią visuomenei, kad šalies gyventojus laiko antrarūšiais žmonėmis jų pačių valstybėje, o svarbiausiu uždaviniu laiko Lietuvos masinį apgyvendinimą migrantais-kolonistais ir prioritetu – jų poreikių tenkinimą savo piliečių sąskaita.

Vyriausybė, skirdama iš biudžeto milijonines lėšas lengvo gyvenimo ieškotojams ir hibridinio karo prieš Lietuvą dalyviams patogiai apgyvendinti, nuolat užkrauna vis didesnę našta verslui ir Lietuvos gyventojams, didindama įvairias rinkliavas. Ji minėtam Pirkimui leidžiamų pinigų neskiria šalyje išaugusioms dujų, elektros ir šilumos kainoms nors iš dalies kompensuoti, trūkstančių socialinių būstų statybai ir kitoms priemonėms, kurios pagerintų sunkią skurstančių savo šalies piliečių padėtį.

Vyriausybė du mėnesius netrukdomai leido tariamiems pabėgėliams, o iš tikrųjų – pažeidėjams, kirsti Lietuvos valstybės sieną, iš karto jų negrąžindama į Baltarusijos teritoriją, o dabar planuoja išnuomoti 40 tūkstančių vietų namelius būsimiems neteisėtiems migrantams. Tai leidžia daryti kruopščiai tikrintiną prielaidą, kad šiuo Pirkimu siekiama įteisinti ir įgyvendinti iš anksto parengtą ypač didelio masto „pinigų įsisavinimo“ schemą.

Nurodytomis aplinkybėmis vykdomas Pirkimas moraliniu požiūriu be jokių išlygų vertintinas kaip Lietuvos Vyriausybės cinizmo viršūnė savo piliečių atžvilgiu. Jis neabejotinai turi būti laikomas šalyje įsitvirtinusio korupcinio kleptokratinio valdymo, prasidėjusio nuo valstybės atkūrimo ir trūkkančio tris dešimtmečius visuomeninio ir valstybinio turto nebaudžiamo grobstymo bei švaistymo, didžiosios šalies piliečių sisteminio apiplėšinėjimo, apvaginėjimo ir skurdinimo simboliu. Būtent kleptokratinis valdymas, kai korupciniais ryšiais susijusios valdžios pareigūnų ir neteisėtais būdais tautos ir valstybės sąskaita siekiančios pasipelninti vertelgiško verslo grupuotės alina ir plėšia kraštą bei apvaginėja jo žmones, yra vienas svarbiausių priežasčių, dėl kurios Lietuva tapo milijoniškos socialinės atskirties ir masiškai išsivaikščiojančia bei demografiškai nykstančia šalimi.

Nacionalinis susivienijimas pareiškia, kad atėjo metas šiuos veiksmus vadinti tikraisiais vardais: Pirkimu visuomenės aktyvumą ir beveik atvirai pradeda vykdyti dar viena neregėto masto ir neįtikėtina įžūli valstybės išdo lėšų grobstymo akcija. Joje dalyvaujantys verslo ir valdžios sluoksnių vertėivos dėl galimybės „įsisavinti“ beveik 600 milijonų eurų kartu su jiems padedančia šalies Vyriausybė yra pasiruošę pradėti vykdyti tariamą rūpesčiu pridengtą neteisėtų migrantų apgyvendinimo Lietuvoje akciją, t. y. masinę, neribotą laiką trukšiančią Lietuvos kolonizaciją, kuri kelia

tiesioginę grėsmę valstybės saugumui, išlikti ir lietuvių tautos egzistavimui.

Šio Pirkimo užsakovams ir vykdytojams visiškai nerūpi, kad jų grobuoniškos ir trumparegiškos avantiūros padariniai sunkia našta ištisiems dešimtmečiams prislėgs Lietuvos visuomenę ir valstybę. Niekas kitas, o tik Lietuva ir jos piliečiai privalės apmokėti nekviestų svetimšalių pragyvenimo, išlaikymo, gydymo ir kitų jiems teikiamų paslaugų išlaidas. Vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu bus sukurtos tokios pačios kultūrinės, socialinės ir saugumo problemos, su kuriomis neįstengia susidoroti turtingos ir klestinčios Europos Sąjungos (Švedija, Danija) bei kitos Vakarų pasaulio šalys, nesugebėjusios laiku užkirsti kelią masinėms migrantų invazijoms.

Dėl šalies naikinimo

Nacionalinis susivienijimas taip pat pažymi, kad korupcinis kleptokratinis valdymas ir tokios jo apraiškos, kaip VSAT vykdomas Pirkimas, ne tik mažina Lietuvos valstybės galimybes maksimaliai tenkinti viešojo sektoriaus ir savo piliečių reikmes, bet ir leidžia manyti, kad, nepaliaujamai didindama įvairias rinkliavas (pvz., per teklines kovos su COVID-19 pandemija priemones – reikalavimą reguliariai atlikti antigenų testus ir kt.), Vyriausybė siekia žūtbut papildyti valstybės biudžetą, kurio lėšos neatsakingai švaistomos, jai pritariant galimai nusikalstamoms, kaip minėtas Pirkimas, „pinigų įsisavinimo“ schemoms.

Įsigalėjęs korupcinis kleptokratinis valdymas Lietuvoje, dėl radikaliai antitautinių ir antivalstybinių šios Vyriausybės programų nuostatų bei jos vykdomos tik stambųjų užsienio ir vidaus verslų aptarnaujančios politikos, įgijo tokį mastą ir tapo toks pavojingas, kad ne tik prieštarauja ir kenkia nacionaliniams interesams, bet ir iš esmės virto atviru bei neatodairišku šalies naikinimu.

Taikstytis su tokiu negrįžtamais ir neaitaisomais padarinius kuriančiu valdymu ir toliau jį toleruoti iki kitų Seimo rinkimų yra pragaištinga. Būtina imtis neatidėliotinių ir ryžtingų veiksmų šiam korupciniam kleptokratiniam valdymui nutraukti. Tam tikslui reikalaujame padaryti pirmuosius,

bent jau politinę valią keisti padėti liudijančius žingsnius:

- įpareigoti valstybines institucijas, turinčias kovoti su korupcija, atlikti kruopštų VSAT prie VRM paskelbto Pirkimo aplinkybių tyrimą ir principingą jo vertinimą korupcijos atžvilgiu;
- išsiaiškinti ir išviešinti šio Pirkimo iniciatorių, organizatorių ir vykdytojų bei jų galimas sąsajas su mėginančiomis iš jo pasipelninti verslo struktūromis bei atstovais (paskelbiant jų vardus ir pavardes);
- išsamiai paaiškinti, kieno pastangomis ir vadovaujantis kokiais motyvais buvo vilkinamas sprendimas grąžinti Lietuvos sienos pažeidėjus į Baltarusijos teritoriją, sukuriant prielaidas įgyvendinti šiuo Pirkimu dangstomą „pinigų įsisavinimo“, t. y. valstybės biudžeto lėšų švaistymo ir grobstymo, schemą;
- spręsti dėl Lietuvos Respublikos Ministrės Pirmininkės I. Šimonytės ir vidaus reikalų ministrės A. Bilotaitės atsakomybės dėl šio Pirkimo, siūlyti atleisti ministrę iš einamųjų pareigų;
- siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei iš naujo apsvaistinti jos priimtus sprendimus dėl COVID-19 pandemijos suvaldymo ir įvertinti jų pagrįstumą, tinkamumą bei teisingumą korupcinio kleptokratinio valdymo, korupcijos grėsmių ir biudžeto lėšų grobstymo bei švaistymo, sąžiningos konkurencijos sąmoningo žlugdymo stambiojo verslo naudai kontekste.

Nacionalinis susivienijimas visomis teisėtomis pilietinės valios reiškimo priemonėmis sieks, kad šie žingsniai būtų daromi. Įspėjame ir primename, kad šiandien, kaip kadaise Sąjūdžio išvakarėse, tauta yra nuallinta ir pavargusi nuo dešimtmečius trukusio korupcinio kleptokratinio valdymo. Gausėjančios pilietinio nepasitenkinimo ir protesto apraiškos turi būti suvokiamos kaip aiškus ženklas, kad bundanti visuomenė nebesitaikstys su fasadinės demokratijos iškaba besidangstančio nomenklatūrinio oligarchinio režimo cinišku savivaliavimu ir valstybės, paverstos negyvybinga, politiniu sąstingiu bei merdėjimu. Kviečiame ir raginame Prezidentą pradėti Lietuvoje esmines permainas.

Nacionalinio susivienijimo valdyba

Socialinis pedagogas – tiltas tarp mokyklos ir bendruomenės

Mikolo Romerio universiteto (MRU) mokslininkė, socialinės pedagogikos pradininkė Lietuvoje prof. dr. Irena Leliūgienė Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos apdovanota ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi už socialinės pedagogikos įtvirtinimą Lietuvos edukologijos moksle ir profesinėje veikloje; ilgametį pedagoginį darbą aukštojo

mokslo sistemoje ir mokslinius pasiekimus. MRU afilijuota profesorė stebina energija ir aktyviai reiškiamomis idėjomis apie tai, kaip tobulinti švietimo sistemą, daugiau dėmesio skiriant socialiniam ir neformaliajam ugdymui, kuris leistų socialiniams pedagogams atskleisti visapusiškus gebėjimus, padedant

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

VALSTYBĖ: VALDANTIEJI IR VISUOMENĖ

Jonas Jasaitis

Praėjo (politikos požiūriu) gana nerami vasara. Dar prieš jai prasidedant, Vilniuje, Vingio parke gegužės 15 d. įvyko Didysis šeimos gynimo maršas – visuomenės nuotaikų raiškos lūžis. Tai buvo renginys, kuris Sąjūdžio mitingų dalyviams priminė nuotaiką, vyravusią prieš daugiau kaip 30 metų. Tik dabar situacija – visiškai kita. Kaip teigė renginio organizatoriai, šis protestas buvo skirtas apginti Lietuvos tradicinės šeimos struktūrą ir jos vertybes, išreikšti nepritarimą Stambulo konvencijos ratifikavimui, apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintą visuomenės sąrangą, pagrįstą monogaminės šeimos prioritetu. Po ilgos pertraukos į Vingio parką susirinko ir savo tvirtą poziciją išsakė daugiau kaip dešimt tūkstančių visuomenės atstovų. Jūs pasveikino Vokietijos ir Latvijos politikai, pritarimą išsakė ir Lietuvos Prezidentas Gitanas Nausėda.

Tačiau pokalbis tarp savo protestą aiškiai išsakyusių visuomenės ir šiuo metu valdžioje atsitiktinai atsidūrusių asmenų grupės net neprasidėjo. Netrukus į kovą su savo visuomene buvo pasitelkta jau seniai viešąją erdvę užvaldžiusi žiniasklaidos grupuotė – vadinamieji „įtakos formuotojai“, bandantys primesti visuomenei labai iškreiptą ir sudarkytą tikrovės paveikslą.

Valdantieji staigiai griebėsi kitos taktikos, tik anaipol – ne naujos. Po to vykusiuose renginiuose tarp protestuojančiųjų buvo kaišiojami provokatoriai, nestabilios elgsenos ir kiti susikompromitavę asmenys. Viešojoje erdvėje juos dabar bandoma pristatyti kaip šių protestų organizatorius. Štai po keistai pasibaigusio rugpjūčio 10-osios protesto mitingo „Delfyje“ pasirodė ryški antraštė: „Mitingas prie Seimo papiktino garsius žmones: čia susirinko **tamsa, blogis ir dugnas**.“ Su savo, atsiprašant, įžvalgomis vėl išlindo etatiniai viešosios erdvės šiukšlintojai – Rimvydas Valatka, Andrius Užkalnis ir pan. Platinami net elementarių sakinių struktūros taisyklių nepripažįstantys komentarai. Pavyzdžiui: „Man vienintelis dalykas – įdomus: kodėl visi šitie žmonės darbo dienos rytą nėra darbe?“ Taigi, susipraskite: „Kas jums leido protestuoti, kai turėjote būti darbo vietose?“ Pasmirdo atvira sovietine ideologija...

Nors rugpjūčio 10-osios mitingo organizatoriai buvo jau net kelis kartus paskelbę, kad protesto renginys baigėsi, tiek policijos, tiek ir kiti už tvarkos palaikymą atsakingi asmenys nedarė nieko, kad chuliganiškai nusiteikę asmenys pasišalintų iš Seimo prieigų. Jie tarsi specialiai laukė, kol sutems, kad būtų galima paskelbti, jog renginys pasibaigė... riaušėmis. Dabar prieš kiekvieno naujo protesto organizavimą į kovą metami savivaldybių klerkai, kuriems nurodyta neišduoti leidimo, todėl prasideda tarymas po teismus. Televizorių programose šmėžuoja propagandinės „dūmų uždangos“, klijuojamos naujos diskutuoti su valdančiais ketinančių etiketės. Taip atsirado etiketė „maršistai“, kuria bandoma suniekinti Šeimų maršo dalyvių organizatorius ir patį Šeimų sąjūdį. Atseit, čia tik kažkokie homofobai, nesuvokiantys, kad visuomenė keičiasi.

Homofobo etiketė kabinama ir valstybės Prezidentui, nepalaikančiam genderinės isterijos, bet skatinančiam vis tik pradėti dialogą tarp visuomenės ir dabar valdančių. Kai daroma viskas, kad tik neįvyktų rugsėjo 10 d. numatytas Šeimų sąjūdžio renginys, rengiamos visokios alternatyvios akcijos. Prie tokių keistų renginių tenka priskirti ir LGBT eitynes, kurioms ne tik buvo paslaugiai suteikta Kauno Laisvės alėja, paniekinant tautos istorijoje įrašytą šios gatvės įvaizdį, bet ir eitynių dalyvių apsaugai paskiriant policijos struktūras, nors nemaža jų dalis net labai suprato, kur jie dalyvavo ir kokią ideologiją reklamavo.

Trys su puse temos – viešojoje erdvėje

Nors nuo sovietinių laikų praėjo daugiau kaip trys dešimtmečiai, dabartinis viešosios erdvės turinys vis labiau formuoja įvaizdį, kad... sovietmetis sugrįžo, tik dar labiau atstumiančiu pavidalu. Ta pati „viską žinančių ir neklystančių“ valdžios struktūrų traktuotė, o bet kokia jos veiklos kritika pateikiama kaip kenkianti valstybei, nuolat kartojant, kad „kitos valdžios galite sulaukti tik po ketverių metų“, tuo pat metu tvirtinant, kad visi, drįstantys ją kritikuoti, yra mar-

ginalai, gebantys tik veltis į skandalus. Atseit, jokios teisėtos alternatyvos dabar valdantiems nėra. Kad ir kurį iš centrinių žiniasklaidos kanalų išjungtumėte, ten nuo ankstyvo ryto girdėsite tik šias temas: migrantai, pandemija ir LGBT teisės. Kartais dar įterpiama gyvūnų apsauga ar klimato kaita.

Migrantų tema naujais aspektais aptariama jau daugiau kaip šimtmetį. Pasauliniai ir lokali karai, rasiniai ir religiniai konfliktai, skirtingas pragyvenimo lygis ir skirtingos politinės ideologijos verčia žmones bėgti iš savo namų. Dabar žmonės turi daug informacijos apie tai, kaip gyvena skirtingų valstybių piliečiai, ir suprantama, kad ieškoma, kur geriau. Kalbos ir kultūros barjerai vis labiau mažėja, nors dėl migracijos kylančių konfliktų sprendimai yra labai prieštaringi. Individui susirasti, kur visuomeninė aplinka yra patrauklesnė, visada lengviau, nei ją pakeisti savo valstybėje. Tačiau ar kitos valstybės turi prisiimti atvykėlių globos našta – klausimas, į kurį niekas nedrįsta atsakyti. Įdomiausia, kad vis dažniau linkstama laikytis pažiūros, kad prisitaikyti turi ne atvykėliai, o vietiniai gyventojai. Priešingu atveju pastarieji apšaukiami kaip netolerantiški. Pasaulio unifikavimo katilas maišomas vis smarkiau, o tautinės kultūros paveldas apskelbiamas kaip atgyvena ir konfliktų šaltinis, nors niekas neįrodė, kad suvienodintas pasaulis būsiąs įdomesnis, taiknesnis ir labiau skatinantis žmonijos pažangą.

Pastarasis dešimtmetis į migracijos procesą įnešė naujų aspektų. Jau šeštą kadenciją nepakeičiamu prezidentu save tebeilaikančio ir sovietinę imperiją tebegarbinančio diktatoriaus aplinka migraciją panaudojo kaip politinio kaimyninių valstybių spaudimo priemonę. Gana apgalvotai pasirinktos tos migrantų grupės, kurių kultūrinė orientacija yra visiškai skirtinga nei europietiškoji. Diktatoriaus aplinka labai gerai supranta, kokių finansinių sąnaudų pareikalautų kelių milijonų migrantų permetimas į Europą ir kokių socialinių problemų tai sukeltų.

Europos Sąjungai, kurios kai kurie politiniai veikėjai jau prieš porą dešimtmečių plačiai atvėrė ekonominės migracijos landą, naiviai tikėdamiesi, kad tai jiems taps pigios darbo jėgos šaltiniu, tik dabar galutinai įsitikino klydę, tačiau šios klaidos iki šiol nepripažįsta. Apie tai, kad Baltarusijos režimo hibridinė ataka smogs visai Europos Sąjungos išorinės sienos apsaugai, nebuvo numatyta, todėl ir reakcija – tokia vangi ir pavėluota. Paaiškėjo, kad Lietuva faktiškai nesaugojo savo sienos su itin priešišku kaimynu ir neturėjo paruošusi jokio sprendimo, ką reikėtų daryti su netikėtai užplūdusiu migrantų srautu. Jų apgyvendinimo, sienos apsaugos pareigūnų struktūros reorganizavimo ir net fizinio barjero statymas virto eiliniaisiais biurokratų „projektais“, kuriuose į pirmą vietą iškyla ne valstybės interesai, o... viešieji pirkimai, konkursai, kam „pavesti statyti tvorą“, tam skiriant kosminio dydžio lėšas. Atvykėlių įkurdinimas chaotiškai numestas kelioms pasienio savivaldybėms, net nepasikalbėjus su jų administracijomis bei vietos bendruomenėmis, jų neatsiklausus. Sieną stačiusio darbininko mirtis parodė, kad nepasirūpinta net elementaria darbuotojų apsauga ir jų profesiniu parengimu. Nors ši situacija iš tikrųjų nebuvo tokia jau netikėta (iš diktatoriaus bet kada buvo galima laukti net pačios slykščiausios provokacijos), nors tai – valstybės teritorijos vientisumo klausimas, tačiau Lietuvą valdanti grupuotė ir dabar dar nėra suvokusi šios strateginės problemos esmės ir turinio. Elgiamasi, lyg čia būtų statomas koks nors prekybos centras ar transporto aptarnavimo įmonė.

Pastarųjų dviejų dešimtmečių politiniai įvykiai atskleidė dar vieną su migracija glaudžiai susijusią aplinkybę. Tolibano grįžimas į valdžią parodė, kad, nesiskaitant su vietine kultūrine ir ekonomine situacija, neįmanoma įdiegti net demokratiškiausių permainų. Kaip pažymi gerai informuoti apžvalgininkai, nėra tokios tautos, kaip afganai. Skirtingai viską vertinančių genčių valdomoje teritorijoje nėra ir tokios valstybės, kaip ją galėjo įsivaizduoti JAV ar Europos Sąjungos politikai. Tie žmonės, kurie jau buvo įpratę prie europietiškos lyčių lygybės, švietimo turinio ar valstybės valdymo metodų sampratos, be abejo, nesutiks grįžti į praeitį. Tačiau ir jų integracija Europoje bus labai sudėtinga. (*Pabaiga – kitame numeryje*)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Užsimota sugriauti Nacionalinį vėžio institutą? Seimo narys Algirdas Butkevičius reiškia susirūpinimą dėl Vyriausybės parengto nutarimo projekto dėl valstybinio mokslinių tyrimų instituto – Nacionalinio vėžio instituto – pertvarkos, kai iš įstaigos dalininkų būtų eliminuojama Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM), o jo dalininku liktų vienintelė Sveikatos apsaugos ministerija, vėliau paliekant galimybę juo tapti ir Vilniaus universitetui (VU).

2014 m. A. Butkevičiaus vadovaujama Vyriausybė inicijavo Nacionalinio vėžio instituto steigimą tuometinio Vilniaus universiteto Onkologijos instituto pagrindu. „Institutas įsteigtas atsižvelgiant į augantį susirgimų onkologinėmis ligomis skaičių ir būtinybę vienoje vietoje sutelkti geriausią gydymo praktiką bei naujausius mokslo pasiekimus. Rėmėms ir geriausia Europos Sąjungos šalių praktika. Laikas rodo, kad šis žingsnis pasiteisino – tiek medikų bendruomenė, tiek pacientų organizacijos šiandien šio instituto veiklą vertina puikiai.“

Iš Vyriausybės nutarimo projektui pateiktų pastabų matyti, kad pasiūlymas nederintas nei su esamu dalininku ŠMSM, nei su paties instituto bendruomene, nei su pacientų organizacijomis. Inicijatyvą itin atsargiai vertina net ir būsimuoju dalininku įvardintas VU, kuris taip pat pažymi, kad klausimas nebuvo derintas, ir ragina atlikti išsamią perspektyvų analizę. „Labiausiai apmaudu, kad nerūpi net pačių onkologinių pacientų nuomonė – tų žmonių, vardan kurių tai buvo sukurta ir kuriems tai gyvybiškai svarbu“, – aiškina A. Butkevičius.

Rudens sesija prasidės svarbiausių Seimo darbų aptarimu. Rugsėjo 10 d. Seimas rinksis į III (rudens) sesiją, kurios pirmajame posėdyje numatoma pateikti sesijos darbų programos projektą. Pasak Seimo vadovės, nors dauguma veiklų jau dirba įprastu režimu, vis dėlto situacija šalyje dar reikalauja išskirtinio dėmesio ir dėl pandemijos, ir dėl migrantų. „Dėl šių iššūkių sunkiau susikalbėti skirtingoms visuomenės grupėms, deja, ir politikams. Nepaisydama to, tikiu, kad dauguma parlamentarų rudens sesijoje sugebės valdyti emocijas ir pirmumą teiks profesionalumui. Tai mums leis baigti pradėtus darbus tiek valdant pandemiją, tiek tvarkantis su migracijos banga“, – sako V. Čmilytė-Nielsen.

Rudens darbų programoje – 430 teisės aktų projektų (be lydimųjų). Dalis projektų perkelta iš praėjusių parlamento sesijų. Vyriausybė į sesijos darbų programą pasiūlė įrašyti 127, Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda – 8, Seimo nariai (frakcijos) – 270 teisės aktų projektų. Prioritetinis dėmesys bus skiriamas švietimui, inovacijų reformai, socialinės atskirties mažinimui, sveikatos apsaugai, Lietuvos žaliajam kursui, viešajam administravimui ir valstybės tarnybai, į nacionalinę teisę bus perkeliama Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos.

Tarp pagrindinių Seimo rudens darbų – 2022 m. valstybės biudžeto, „Sodros“ ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetų tvirtinimas. Kartu numatomas mokestiniuose įstatymuose nustatytų neterminuotų lengvatų ir specialiųjų apmokestinimo sąlygų peržiūrėjimas.

Seimo Ateities, Teisės ir teisėtvarkos bei Užsienio reikalų komitetai sesijos metu planuoja pateikti pranešimus parlamentui svarbiais valstybės ir visuomenės gyvenimo klausimais: „Lietuvos viešojo valdymo skaitmeninė transformacija“, „Teismo ekspertizės srities tobulinimas – ekspertizių terminai ir kokybė“, „Ambicinga Europos Sąjungos Rytų partnerystės politika: kodėl jos reikia ir kaip to pasiekti“.

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO
MINISTERIJOS PRANEŠIMAIŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

Paraiškas „Geros savijautos programai“ galima teikti iki rugsėjo 14 d. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija kviečia teikti paraiškas paslaugų teikėjus, norinčius prisijungti prie nuo rugsėjo šalies mokyklose startuosiančios „Geros savijautos programos“ įgyvendinimo. Pasibaigus pirmajam paraiškų teikimo etapui, skelbiamas papildomas

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

paraiškų teikimas. Paraiškas galima teikti iki rugsėjo 14 d. internetiniu adresu: <https://gerasavijauta.smm.lt/>.

„Geros savijautos programa“ parengta atsižvelgiant į mokslinių tyrimų išvadas dėl nuotolinio mokymo pasekmių vaikų ir jaunimo fizinei ir psichikos sveikatai. Ja siekiama gerinti mokinių emocinę savijautą ir sukurti jiems kuo geresnes sąlygas patirti mokymosi sėkmę, grįžus į klases. Suinteresuoti paslaugų teikėjai kviečiami teikti paraiškas ir siūlyti socialinių emocinių įgūdžių lavinimo, grupinio psichologinio konsultavimo, bendradarbiavimo bei darbo komandoje įgūdžių, nusiramino, relaksacijos ir streso valdymo technikų mokymo programas.

Iš atrinktų „Geros savijautos programų“ bus sukurtas pasirenkamųjų paslaugų fondas, skirtas mokinių savijautai gerinti, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiams stiprinti. Programa veiks panašiu principu, kaip jau ne vienerius metus mokyklose naudojamas „Kultūros pasas“ – kai mokyklos iš atrinktų, tam tikrus reikalavimus atitinkančių paslaugų teikėjų sąrašo renkasi sau aktualias paslaugas.

„Geros savijautos programai“ įgyvendinti iš viso numatyta 5,1 mln. eurų. Šios lėšos mokykloms bus paskirstytos, atsižvelgiant į mokinių skaičių, mokiniui skaičiuojant 15 eurų metams. Lėšos pateks į mokyklų virtualias pinigines, kuriomis jos galės naudotis, užsakydamos „Geros savijautos programą“. Su „Geros savijautos

programa“ ir jos įgyvendinimo tvarkos aprašu galima susipažinti <https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/geros-savijautos-programa>. Teikėjus dėl paraiškos pateikimo ir jos administracinės atitikties vertinimo konsultuoja Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras el. paštu gera.savijauta@lmnsc.lt, o dėl paraiškos turinio atitikties nustatytiems kriterijams konsultuoja Nacionalinė švietimo agentūra el. paštu gera.savijauta@nsa.smm.lt.

Nuo rugsėjo 1 d. įteisinta 36 valandų darbo savaitė visiems švietimo pagalbos specialistams. Iki šio pakeitimo šių švietimo pagalbos specialistų darbo laikas per savaitę buvo 40 valandų. Tai padaryta siekiant sumažinti darbo sąlygų netolygumus tarp pedagogų, taip pat tarp skirtingą švietimo pagalbą teikiančių specialistų ir atsižvelgiant į tai, kad tiek mokytojų, tiek švietimo pagalbos specialistų darbo pobūdis yra susijęs su panašia padidėjusia protine, emocine įtampa.

Nuo rugsėjo didinami švietimo pagalbos specialistų atlyginimai. Jų pareiginės algos susilygins su mokytojų. Švietimo pagalbos specialistų (specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų, tiflopedagogų, išskyrus dirbančius švietimo pagalbos įstaigose) pareiginė alga didės vidutiniškai 25 proc., psichologų asistentų, psichologų, socialinių pedagogų, švietimo pagalbos įstaigose dirbančių švietimo pagalbos specialistų – vidutiniškai 22 proc. 2021 m. valstybės biudžete švietimo pagalbos specialistų atlyginimams didinti ir papildomoms pareigybėms steigti numatyta 10,1 mln. eurų.

Švietimui skirta daugiau lėšų. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siūlymu Vyriausybė patikslino mokymo lėšų metodiką, pagal kurią nuo naujų mokslų metų skaičiuojami didesni švietimo pagalbos specialistų atlyginimai, finansuojamos papildomos ugdymo valandos, tobulinamas mokyklų bibliotekų finansavimas. Šiems pakeitimams įgyvendinti nuo rugsėjo 1 d. skirta per 12 mln. eurų.

Nuo naujų mokslų metų nustatomas atskiras skaičiavimo koeficientas mokyklų bibliotekų darbuotojams išlaikyti. Iki šiol lėšos šiam tikslui buvo įtrauktos į švietimo pagalbos dalį ir nebuvo galimybių stebėti, ar mokyklų bibliotekų darbuotojams išlaikyti skiriamos lėšos naudojamos tikslingai, dėl to sulaukta ir darbuotojų nusiskundimų.

Naujais mokslo metais finansuojama papildoma, trečioji, fizinio ugdymo pamoka aštuntoje klasėje, papildomos meninio ugdymo valandos pradinėse klasėse, taip pat papildomos lietuvių kalbos valandos ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams, ugdymams darželiuose ir mokyklose tautinės mažumos kalba. Ugdymui lietuvių kalba tautinių mažumų švietimo įstaigose skiriamos 5 valandos per savaitę. Iki šiol darželinukams nuostata dėl ugdymo lietuvių kalba iš viso nebuvo taikyta, o priešmokyklinėse grupėse besimokantiems vaikams buvo numatytos 4 valandos per savaitę.

Vyriausybė patvirtino ir socialinę riziką patiriančių vaikų privalomam ikimokykliniam ugdymui, maitinimui ir pavėžėjimui skiriamų lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarką.

Kokybės krepšelis. Tai lėšos, skirtos mokinių pasiekimams gerinti. Jos gali būti naudojamos švietimo pagalbai mokiniams suteikti, individualioms mokytojų konsultacijoms, naujoms ugdymo priemonėms įsigyti, mokymosi aplinkai atnaujinti, mokytojų kompetencijoms kelti, pertvarkyti bibliotekas ir kt. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos sudaryta komisija pagal pateiktas paraiškas kokybės krepšelį šiemet skyrė 89 šalies mokykloms iš daugiau nei 50 savivaldybių.

Projektas yra skirtas mokinių ugdymosi pasiekimams gerinti. Bendra paramos suma 2021–2023 metams siekia 12 mln. eurų. „Kokybės krepšelio“ projekto trukmė – dveji metai. Mokyklos, remdamosi mokinių pasiekimais, veiklos kokybės įsivertinimo ir (ar) išorinio vertinimo išvadomis, parengia mokyklos veiklos tobulinimo planą, kuris suderinamas su savivaldybe bei Nacionaline švietimo agentūra. Kokybės krepšelio lėšos skaičiuojamos ir skiriamos vieną kartą visam mokyklos veiklos tobulinimo plano įgyvendinimo laikotarpiui. Kokybės krepšelio lėšos apskaičiuojamos pagal mokinių skaičių, vienam mokiniui skiriant 127 eurus per metus.

„Kokybės krepšelio“ projektas įgyvendinamas nuo 2018 m. Projekte jau dalyvauja 180 mokyklų iš 52 savivaldybių, paramos suma joms siekia daugiau nei 18,5 mln. eurų. Šiam finansavimo modeliui pasiteisinus, projektas pratęstas dar trejiems metams. Lėšos kokybės krepšeliui skiriamos iš Europos Sąjungos paramos. *Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus*

Socialinis pedagogas – tiltas tarp mokyklos ir bendruomenės

■ Atkelta iš 2 p.

tiems vaikams, kuriems reikia padėjimo labiau pasitikėti savo jėgomis. Ji yra atviro socialinei aplinkai mokyklos šalininkė, siekianti, kad mokykla bendradarbiautų su vietos bendruomenėmis.

Gryna kauniete save laikanti Irena Leliūgienė jau nuo vaikystės savo gimtuosiuose Žemuosiuose Amaliosiuose buvo labai aktyvi, greitai tapo viena iš lyderių, kurie skatina imtis įvairiausių veiklos. Jos meninius ir organizacinius gabumus pastebėjo nusipelnusi Lietuvos mokytoja, tikra Petrašiūnų legenda Vanda Ambrazevičienė, kuri buvo pirmoji profesorės mokytoja, pavedusi rūpintis visais klasės reikalais. Toks mokytojos palaikymas įkvėpė Ireną pasirinkti pedagogo profesiją. Pokario metas nebuvo lengvas, tad mažajai Irenai teko patirti įvairių išbandymų, ne tik ugdant savo gabumus, bet ir įveikiant patyčias mokykloje. Tačiau maža mergaitė, eidama į mokyklą tėvo pagamintais medpačiais, degė noru mokytis ir įrodyti visiems, kad nėra nieko neįmanomo.

1961 m. ji įstojo į Vilniaus universiteto Filologijos fakultetą, kur įgijo lietuvių kalbos ir literatūros filologo, dėstytojo diplomą. Karjeros kelią pradėjo, dirbdama pedagoginį ir organizacinį darbą įvairiose švietimo įstaigose. Paskirta Kauno Palemono mokyklos direktore, ji sugebėjo uždegti mokyklos ir vietos bendruomenės, kartu organizuodama įvairių kultūrinę veiklą. Per šešiolika darbo

Prof. dr. Irena Leliūgienė apdovanojama ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi. Roberto Dačkaus nuotr.

metų, kartu su inovacijoms jautriais mokytojais, mokiniais, jų tėvais ir vietos bendruomenė, jai pavyko nuošalią, nuo miesto centro nutolusią mokyklą paversti traukos centru, kuriame vyko kultūros ir sporto renginiai, bendruomenės susitikimai, talkos ir kt. Tai leido sukurti ne tik darnius socialinius ryšius, bet ir tradicijas, puoselėjamas iki šiol.

Dirbdama mokyklos direktore, Irena Leliūgienė 1989 m. apgynė daktaro disertaciją,

kuri susijusi su mokyklos ir aplinkos socialine pedagogika. Tais pačiais metais ministro prof. dr. Henriko Zabulio įsakymu buvo pritarta, kad Palemono vidurinė mokykla dalyvautų tarptautiniame moksliniame eksperimente „Mokykla – bendruomenė“, kurį inicijavo tuometinės SSSR pedagogikos mokslų akademijos akademikė Valentina Bočarova, tyrinėjanti ugdymojo darbo su moksleiviais gyvenamojoje vietoje problemas.

Šio eksperimento metu I. Leliūgienė teko stažuotis JAV Mičigano universitete. Tai paskatino sukurti moksliniais tyrimais pagrįstą pirmąją socialinės pedagogikos bakalauro studijų programą Lietuvoje ir socialinio pedagogo pareigybę bendrojo ugdymo mokyklose. Paklausta, kas labiausiai įkvepia nuleisti rankų, patyrus nesėkmę, profesorė atsakė, kad tikėjimas, jog vis tiek turi pasisekti.

Profesinis tikslas – stiprinti socialinio pedagogo vaidmenį mokyklose

„Per tris dešimtmečius socialinė pedagogika, kaip edukologijos mokslo šaka, akademinė disciplina ir konkreti pagalbos vaikui sritis, įsitvirtino aukštojo mokslo sistemoje ir ugdymosi institucijose, nepaisant skaudaus fakto, kad per paskutinius dešimtmečius Lietuvoje dvigubai sumažėjo mokyklų skaičius, o socialinių pedagogų bendruomenę sudaro tik per tūkstantį aukštos kvalifikacijos specialistų, dirbančių ugdymo įstaigose. Mūsų valdžia nepakankamai supranta plataus spektro socialinio pedagogo vaidmens svarbą mokykloje, bendruomenėje ir neformalaus švietimo institucijose. Manau, kad lėšų taupymas socialinių pedagogų sąskaita yra politiškai nepadorus ir netoliaregiškas. Juolab dabar, po pirmųjų COVID-19 karantino metų, kai vaikų psichiatrai ir medikai įspėja apie labai pablogėjusią tiek vaikų, tiek

■ Nukelta į 5 p.

REKTORIAUS JONO KUBILIAUS ŠIMTMEČIUI

Šiemet liepos 27 d. ilgamečiam Vilniaus universiteto (VU) rektoriui, pasaulinio garso matematikui prof. Jonui Kubiliui būtų suėję 100 metų. Ta proga universitetas organizavo šventinius renginius rektoriui atminti ir pagerbti. Aplankyti prof. J. Kubiliaus memorialinė lenta VU Didžiajame kieme ir amžinojo poilsio vieta Antakalnio kapinėse. VU Botanikos sode Kairėnuose, muziejaus patalpose Kultūros centras surengė teatralizuotą prisiminimų popietę „Antradienio susitikimai pas Profesorių“, kurioje buvo paminėti svarbiausi profesoriaus Jono Kubiliaus kūrybinio ir profesinio gyvenimo etapai. Tie ypatingi susitikimai, kai į namus ateidavo profesoriaus doktorantai ir kolegos – pasikonsultuoti, pasiskolinti knygų, padiskutuoti, išliko ryškūs ir rektoriaus vaikų atsiminimuose.

„Mes, vaikai, tada „dirbome durininkais“, nes žmonių ateidavo nemažai. Kol vieni kalbėdavosi su tėveliu kabinete, kiti lauk-

Archyvinėje nuotraukoje – susitikimas pas rektorių Joną Kubilių. Akad. Jonas Kubilius – dešinėje

davo svetainėje, bendraudavo su mumis ir mama. Taip užsimezgė ir mūsų asmeniniai ryšiai su tėvelio aplinkos žmonėmis“, – sako rektoriaus sūnus Kęstutis Kubilius.

Pasak režisierės Felicijos Feiferės, profesoriaus 100-mečio jubiliejaus minėjimo diena – antradienis – simboliškai sutampa su jo namuose Antakalnyje vykusiais

susitikimais, kurie garsėjo širdingumu, malonia esamų ir būsimų mokslininkų bendravimo draugija. „Studentų lūpomis, pasitelkiant autentiškus profesoriaus Jono Kubiliaus asmeninius daiktus – tokius, kaip jo poilsio fotelis, laiškai, vadovėliai, rankraščiai, studento pažymėjimas, – prisiminėme matematikos legendos, ilgamečio VU rektoriaus nueitą kelią. O pagrindinis teatralizuoto renginio akcentas – atkurta antradienio susitikimų atmosfera“, – apie renginį pasakoja režisierė, kuri įkvėpimo sėmėsi iš susitikimų ir pokalbių su profesoriaus giminačiais, biografinių knygų, tuometinės spaudos archyvų.

Renginio svečiai, skambant profesoriaus J. Kubiliaus mėgtai muzikai, turėjo progą pasidalinti prisiminimais prie arbatos, aplankyti pavasarį profesoriaus atminimui sodintą ąžuoliuką, prisėsti ant emeritų J. Kubiliui skirto suoliuko paklausyti dainos.

Socialinis pedagogas – tiltas tarp mokyklos ir bendruomenės

■ Atkelta iš 4 p.

ir pagyvenusių žmonių psichinę sveikatą“, – teigia profesorė dr. I. Leliūgienė.

Kaip didžiausią problemą profesorė įvardina socialinio pedagogo funkcijų mokykloje ir vaidmens nuvertinimą, kai jis yra apkraunamas tokiais pašaliniais darbais, kaip: nemokamo mokinių maitinimo organizavimas; pamokų lankomumo apskaita; darbas su specialiųjų poreikių vaikais ir kita, tiesiogiai su juo pareigomis nesusijusia veikla, kuri psichologiškai išvargina ir demotyvuoja šios srities specialistus.

Jos nuomone, „šiurkščiausių universitetinių išsilavinimą įgijęs specialistas turėtų būti visos mokyklos socialinio ugdymo veiklos vadybininkas, tiesiantis tiltus ne tik tarp mokyklos ir vietos bendruomenės, bet ir tarp tolimesnių kultūros ar mokslo organizacijų. Socialinis pedagogas, bendradarbiaudamas su mokyklos administracija, turėtų sudaryti sąlygas mokiniams po pamokų mokytis realaus gyvenimo, savanoriaujant bendruomenių centruose, rengiant bendruomenės šventes ir sporto renginius drauge su vietos gyventojais, bendradarbiauti su socialinėje aplinkoje esančiomis įstaigomis, organizuojant praktines ir spaudos konferencijas, diskusijas, atvirų durų dienas. Tačiau patys socialiniai pedagogai vengia inicijuoti pokyčius, nes jau įprato dirbti „klinikinį“ darbą, tik sėdint kabinete“.

Profesorė dr. I. Leliūgienė yra įsitikinusi, kad net delikventiško elgesio vaikai, įgiję suaugusiųjų patikėjimą, drauge gali nuveikti, kad ir nedidelius, bet svarbius darbus visuomenės labui ir taip labiau pasitikėti savimi.

Indėlis, rengiant kvalifikuotus socialinius pedagogus ir socialinius darbuotojus

Profesorės pastangomis socialinė pedagogika giliai įsitvirtino Lietuvos edukologijos moksle ir profesionalioje veikloje. Mokslininkė parengė pirmąjį konceptualų socialinės pedagogikos vadovėlį ir aktyviai prisidėjo prie socialinio darbo bei socialinės pedagogikos profesijų plėtotės Lietuvoje: Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijai parengė pirmąjį Lietuvos socialinio darbuotojo etikos kodeksą, dirbo nacionalinėse ir tarptautinėse darbo grupėse prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, padėdama rengti Lietuvos socialinių darbuotojų kvalifikacinius dokumentus. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu ne kartą buvo kviečiama į darbo grupes, rengiančias kvalifikacinius reikalavimus socialiniams pedagogams, kur dirbo rengiant atskirus Lietuvos švietimo įstatymo straipsnius bei šių specialistų pareigybės aprašus.

Prof. dr. I. Leliūgienės pedagoginio darbo aukštojo mokslo sistemoje stažas – 25 metai. Ji dirbo įvairiuose Lietuvos universitetuose ir aukštojoje mokykloje: VU, KTU, dėstytoja ir kviestine profesoress LŽU, Utenos kolegijoje, KU, LEU (buvusiame VPU), LKKA, ŠU ir MRU. Buvo ilgametė Europos socioedukacinio darbo mokyklų asociacijos narė. Šiuo metu aktyviai dalyvauja tokiose tarptautinėse asociacijose, kaip: IFS (Tarptautinė gyvenviečių ir kaimynystės centrų federacija); TISSA (Tarptautinis socialinio darbo mokslininkų aljansas „Socialinis darbas ir visuomenė“); LETA (Lietuvos edukacinių tyrimų asociacija). Su bendraautorais parengė tris monografijas, tris vadovėlius, žinyną, parašė per šimtą kitų mokslinių publikacijų.

Profesorė aktyviai dalyvauja doktorantūros studijose kaip disertacijų vadovė, komitetų narė ir oponentė, recenzuoja kitų universitetų mokslininkų parengtas monografijas, vadovėlius, mokslo studijas. Ji yra Lietuvos mokslo tarybos ekspertė. Nuolat semiasi žinių ir patirties tarptautinėje erdvėje ir šiomis žiniomis dalinasi su Lietuvos bei užsienio šalių mokslininkais, studentais, praktikais, bendruomenių ir valdžios atstovais, dalyvauja Seimo ir švietimo, mokslo ir sporto ministerijos darbo grupėse.

Už savo aktyvią mokslinę ir visuomeninę

veiklą profesorė yra pelniusi daug apdovanojimų. Socialinės pedagogikos programos absolventai I. Leliūgienė vadina „širdžių profesore“, kuri, bendraudama tiek su būsimais, tiek su esamais socialiniais pedagogais bei bendruomenių centrų atstovais, ne kartą įrodė, kad yra pasiryžusi ginti socialinio pedagogo darbo svarbą ir kelti jo prestižą.

Baigus akademinę karjerą, Mykolo Romerio universiteto Senato nutarimu prof. dr. I. Leliūgienė suteiktas afilijuoto profesoriaus statusas, atvėręs galimybes ir toliau reprezentuoti MRU įvairioje mokslinėje, visuomeninėje ir švietimo srityje. Profesorė dalyvauja akademinėje veikloje kaip kviestinė dėstytoja, mylima ir gerbiama studentų, su kuriais dalijasi ne tik per 25 metus darbo įvairiuose Lietuvos universitetuose sukaupia patirtimi, bet ir praktiniais pavyzdžiais, diegiant švietimo sistemos inovacijas. Ypač daug Trečiojo amžiaus universiteto klausytojų dėmesio sulaukia jos paskaitos apie Lietuvos universitetų istoriją ir iškilias asmenybes.

Šiandien tik Mykolo Romerio universitetas rengia kvalifikuotus socialinius pedagogus, kurie sėkmingai dirba bendrojo lavinimo mokyklose, bendruomenės centruose ir neformalaus švietimo įstaigose, teikiančiose pagalbą vaikui ir šeimai.

UNIVERSITETAU – VALSTYBĖS PAŽANGAI

Išmanusis miestas – patogesnė ir saugesnė kasdienybė

Pokalbis su VGTU doc. dr. Skirmante Mozoriūnaite apie miestų ateitį

Agnė Augustinaitė

– Kaip suprasti sąvoką „išmanusis miestas“?

– Pati samprata yra nauja, bet po ją telpanti idėja nėra tokios jau naujos. Žiūrėdami į miestų raidą, tam tikrose epochose galime pastebėti išmaniojo miesto užuomazgą. Tai taikoma net Romos imperijai. Bet

dabar išmaniuoju vadinamas toks miestas, kuris grindžiamas naujausiomis skaitmeninėmis technologijomis: išmaniosiomis komunikacijomis, daiktų internetu ir dirbtiniu intelektu. Visos šios technologijos sukuria skaitmeninę infrastruktūrą, kad tam tikros funkcijos, paslaugos būtų efektyvesnės ir lengviau prieinamos. Dėl to miestas mums tampa patrauklesnis ir patogesnis.

Naudojamos išmaniosios skaitmeninės technologijos sukaupia milžiniškus srautus duomenų. Į juos patenka duomenys apie transportą, kultūrinę ir socialinę paslaugą, gyventojus ir miesto valdymą, energetiką ir pramonę, kuriais remiantis kuriami ir įgyvendinami nauji projektai. Šie duomenys gali būti itin naudingi, tačiau informacijos ir duomenų srautas auga milžiniškais tempais,

tad, norint juos apdoroti ir atsižvelgiant į gautus rezultatus, spręsti problemas, reikia vis daugiau žmogiškųjų išteklių. Išmaniojo miesto koncepcijos tikslas – padidinti valdymo efektyvumą, mažinti atliekų kiekį, spręsti transporto problemas, pagerinti ekonominę aplinką ir sustiprinti gyventojų išitrukimą.

■ Nukelta į 6 p.

Išmanusis miestas – patogesnė ir saugesnė kasdienybė

Pokalbis su VGTU doc. dr. Skirmante Mozoriūnaite apie miestų ateitį

■ Atkelta iš 1 p.

Miestuose dažnai matome atskirtį tarp skirtingų socialinių grupių, tad vienas šios koncepcijos tikslų – įtraukti visas socialines grupes. Daugelis Europos sostinių, pavyzdžiui, Viena, Oslas, Helsinkis, Ryga ir kt., jau turi patvirtintas išmaniųjų miestų strategijas.

– **Koks yra dabartinis miestas? Kaip jis keičiasi?**

– Šiandienis miestas kažkada buvo tas ateities miestas, kuriuo didžiutęsi anksesnės kartos. Kaip jis keičiasi, priklauso nuo to, kokias technologijas mes kuriame, naudojame ir įdiegiame. Mūsų visuomenė atspindi sparčią šių technologijų raidą. Šios technologijos, kartais mums net nežinant, yra diegiamos miestuose ir gana greitai tampa neatsiejama mūsų gyvenimo dalimi.

– **Į kokius pasaulio miestus mes galėtume lygiuotis?**

– 2020–2021 m. duomenimis, išmaniųjų miestų lyderių pozicijose puikuoja Singapūras, Seulas, Londonas ir Barcelona. Tačiau galime paminėti ir Malaizijos didmiesčius, Dubajų, kuriuose sparčiai vystomos skaitmeninės technologijos, skaitmeninė statyba ir infrastruktūra. Taip pat yra miestai, pirmaujantys, diegiant tvarias aplinkosaugos technologijas. Pavyzdžiui gali būti Švedijos miestai, kurie yra taip puikiai sutvarkę atliekų rūšiavimo ir perdirbimo sistemą, kad net importuoja jas iš Norvegijos, norėdami palaikyti maksimalią perdirbimo apkrovą.

Kalbant apie geruosius pavyzdžius, verta atkreipti dėmesį į inovatyvias architektūros mokyklas ir institutus, tokius kaip MIT, Berkeley, KTH, UCL, Aalto, IaaC ir pan., kurie projektuodami miestus naudoja atviruosius duomenis. Duomenimis grįstas projektavimas – pirmasis žingsnis dirbtinio intelekto, gebančio padėti numatyti ateities scenarijus ir žmonių elgsenos tendencijas miestuose, link dirbtinio intelekto nepakeis urbanistų ir architektų, tačiau gali palengvinti ir padėti mūsų kasdieniame darbe, numatant pokyčius visuomenėje, suteikti vertingų išvalgų būsimiems projektams.

Pietų Korėjos sostinės Seulo pavyzdys susijęs su nuolat perpildytų miesto šiukšlaidėžių problema, kuri atrodė neįveikiama, kad ir kiek kartų per dieną būtų surenkamos atliekos. Miesto savivaldybės pasirinko sprendimą – „Clean Cubes“ projektą, kuris per tris mėnesius pastebimai pagerino švarą miesto gatvėse. „Clean Cubes“ sprendimas apima šiukšlaidėžių stebėjimą realiu laiku, kuris sumažino atliekų surinkimo išlaidas 83 proc. ir padidino perdirbimo lygį iki 46 proc.

VILNIUS TECH Architektūros fakulteto doc. dr. Skirmantė Mozoriūnaite

2015 m. Niujorko miestas pradėjo bendradarbiauti su „DataKind“ bendrove, kad įvertintų visų naujų transporto tobulinimo projektų riziką. Atlikusi atvirųjų duomenų analizę, komanda sugebėjo sukurti modelį, leidusį nustatyti gatvių pertvarkymo projektų efektyvumą. Tai leido Niujorko transporto departamentui numatyti aktyvių automobilių skaičių tam tikrose vietovėse tam tikru laiku ir padėjo pagerinti eismo saugumą. Lietuvos miestai taip pat sparčiai žengia į priekį, kurdami ir diegdami išmaniąsias technologijas.

– **Ar pandemija sustabdė ir pakeitė miesto raidą?**

– Linkolno universiteto mokslinėje konferencijoje skaičiau straipsnį apie tai, kaip pandemija keičia miestus. Pirmoji „Circa“ pandemija minima rašytiniuose šaltiniuose – dar 3000 m. prieš Kristaus gimimą. Remiantis archeologiniais tyrimais, pandemija kilo Hamin Mangha kaime, Šiaurės Kinijoje. Būtent tokią vienintelę prielaidą daro archeologai, radę didžiulę masinę kapavietę. Vėliau pandemijos kartojoji. XIV a. atsirado žodis „karantinas“. Šis žodis kilęs iš italų kalbos žodžių junginio *quaranta giorni*, reiškiančio 40 dienų, kurioms būdavo sulaikomi jūrininkai, atplaukę iš pandemijos paveiktų uostų į Veneciją. Kaip ir karai, taip ir didžiosios pandemijos kartojoji kas šimtmetį. Būtent praėjusio šimtmečio pradžioje Europoje siautėjo ispaniškojo gripo pandemija, kuri pasaulyje nusinešė beveik 50 milijonų gyvybių. Tuo pat metu ši pandemija paspartino technologijų proveržį, tarp jų ir telekomunikacijų srityje.

COVID-19 pandemija, šalia visų liūdnų pasekmių, paspartino skaitmenizacijos proveržį. Tai paskatino miestus per trumpą lai-

gotarpi skaitmenizuoti paslaugas, valdymą, o atsiradę nauji verslo modeliai užtikrino darbą ir paslaugų teikimą mieste karantino apribojimų metu, padarė mūsų gyvenimą gana patogų. Atsivėrė naujos galimybės nuotolinio mokymo, e. verslo, skaitmeninės kultūros ir kitose srityse. Tad galime tik spėti, kur toliau žengs miestai ir jų gyventojai.

Šiuo metu kartu su užsienio universitetų mokslininkais atliekame tyrimą skirtinguose Europos miestuose, siekdami nustatyti žmonių labiausiai naudojamas centrines miestų viešąsias erdves pandemijos metu. Atlikti keli panašūs tyrimai, tačiau juose dėl sudėtingo prieinamumo nebuvo naudojami skaitmeniniai vietos duomenys. Danijos Jano Gehlo architektų biuro atlikto viešųjų erdvių tyrimo metu buvo stebimi žmonės viešosiose erdvėse prieš ir per pandemiją. Tokiems tyrimams gali pasitarnauti didieji duomenys ir daiktų internetas.

Išanalizavus surinktus duomenis, galima matyti, kad pandemijos metu gyventojai mažiau lankėsi viešosiose erdvėse centrinėje miesto dalyje. Todėl ji ištuštėjo, o miesto ir priemiesčių atviros žaliosios erdvės ir regioniniai parkai išgyveno tikrą renesansą. Pamatėme, kas yra vertinga ir tikrai svarbu. Supratome, kad galime dirbti nuotoliniu būdu, kad studijos gali būti skaitmeninės. Išsityrynę geografinės ir valstybių ribos, o vienintelis dalykas, kurio mums labiausiai trūko, yra bendravimas. Socializavimasis žmonėms yra būtinas. Šiam tikslui mieste naudojamos viešosios miesto erdvės ir visuomeniniai bei kultūros pastatai.

Pastebimi pokyčiai miestų funkcijose: tam tikros funkcijos ir paslaugos buvo perteklinės, tad tiesiog natūraliai išnyko. Nekilnojamojo turto rinkoje pastebima „debutizacijos“ tendencija, kai šeimos įsigyja namus priemiesčiuose su privačia žaliaja erdve, nes namai tapo darbo ir poilsio vieta.

– **Kokiuose miestuose gyvensime ateityje?**

– Nesu tas žmogus, kuris nuspėja ateitį. Būdama optimistė, tikiu išmaniojo miesto idėja, dirbtiniu intelektu ir technologijomis, kurios suteiks daugiau patogumo mūsų gyvenimui. Ateities miestai dažnai vaizduojami su išmaniaisiais pastatais, išmanioju transportu, technologijomis, kurios per įvairias kameras ir sensorius rūpinasi tvaria aplinka ir gyventojų saugumu. Taip prižiūrėti net augalai, augintiniai ir pan.

Ateities miestuose žmonės gyvens tvarioje aplinkoje, kurioje technologijos padės maksimaliai perdirbti atliekas, taip mažinant jų kiekį. Išmanieji miestai gamins ir naudos

tvarią žalią – saulės, vėjo, vandens – energiją, kuri šildys ir apšvies miestus, užtikrins išmaniojo miesto sistemų funkcionavimą.

Europos Sąjunga iki 2030 metų išskėlė ambicingus tikslus: iki 40 proc. sumažinti šiltnamio efektą ir išmetamųjų dujų kiekį; 32 proc. padidinti atsinaujinančios energijos išgavimą; bent 32,5 proc. pagerinti energijos efektyvumą. Iki 2050 metų Europos Sąjunga, siekdama tapti neutralia klimatui, sieks atsakyti iškastinių kurų naudojančių automobilių. Mes taip pat esame šiame kelyje, artimoje ateityje visiškai pereisime prie žaliosios energetikos, savaeigių elektrinių automobilių, kai nereikės privataus transporto, o bendro naudojimo automobilis reikiamu metu mus tiesiog nuveš ten, kur reikia.

Šiandien didžioji dalis technologijų ir investicijų yra sutelktos megapoliuose, tačiau nereikėtų pamiršti ir rečiau apgyvendintų miestų bei miestelių darnaus vystymo poreikio. Juk nežinome, kas bus rytoj. Technologijos leidžia žmonėms pasirinkti gyvenimo ir darbo vietą pagal jų poreikius ir norus. Dažnu atveju tai yra mažesnio tankio miesteliai, vietovės, kuriose atsiranda didesnės galimybės kokybiškam gyvenimui bei verslo plėtrai. Ši tendencija pastebima jau šiandien.

Ateities miestuose reikia išvystyti ir galimas grėsmes, kurias teks suvaldyti. Kalbėdama apie jas, norėčiau rekomenduoti du dokumentinius filmus. Vienas jų yra „The Social Dilemma“, kuriame apie socialinių medijų įtaką mūsų gyvenimui kalba jų kūrėjai. Labai naudinga suprasti, kiek socialinės medijos yra svarbios, kas su jomis vyksta ir kokį poveikį jos mums turi. Kitas – praėjusių metų Žmogaus teisių festivalyje pristatytas dokumentinis filmas „iHuman“, kuriame dirbtinio intelekto kūrėjai kalba apie dirbtinio intelekto tobulėjimą, jo įtaką miestui ir žmonėms.

Sparčiai besivystant skaitmeninėms technologijoms, žmonės tampa lengviau pasiekiami, tačiau didėjantis socialinis atstumas lemia augantį pavieniai gyvenančių žmonių skaičių. Tai labai pastebima Japonijoje, Kinijoje ir kitose technologiškai išsivysčiusiose šalyse. Ši tendencija keičia miestus, jų visuomenes ir žmonių gyvą socialinį bendravimą. Tą puikiai iliustruoja mokslinės fantastikos kūrėjų filmas „Her“: čia žmogiško artumo trūkumą keičia bendravimas su dirbtiniu intelektu, tačiau tai netampa lygiaverte alternatyva. Visgi tikiu, kad pasiteisins optimistinis scenarijus ir mes gyvensime miestuose, kuriuose bus patogų gyventi, ir patys dalyvausime miestų tobulėjimo procese.

Saugus grįžimas į kontaktinį ugdymą – su lietuviško startuolio pagalba

Brigita Kavaliauskaitė

Kovoje su COVID-19 verslus ir švietimo įstaigas gelbsti lietuviškas startuolis, siūlantis ultravioletine (UV) spinduliuote paremtas oro ir paviršių dezinfekcijos sistemas. Patyrusių technologų ir mokslininkų komanda dar pandemijos pradžioje susibūrė tam, kad išnaudotų UV spinduliuotės potencialą kovoje su pasaulį apėmusiu koronavirusu. Prieš metus savo kelią pradėjęs nuotoliniame „Hack the Crisis“ hakatone, šiandien startuolis siūlo ne

vieną sprendimą mikroorganizmams naikinti. Startavęs su UV spinduliuotės respiratoriaus idėja, gavusia MITA paramą, šiandien UVIRESO tiek verslo, tiek švietimo įstaigų dėmesį atkreipia automatinė patalpų dezinfekcija, produkcijos sterilizacija bei pelėsio naikinimas. Ekspertų komanda teigia esą galinti eliminuoti bet kokią mikrobiologinę grėsmę.

„Kol kas – tai vienintelis sprendimas, nekenkiantis dezinfekcijos metu patalpoje esantiems žmonėms. Pastarieji to net nejaučia. UV lempa veikia įrenginio viduje, ventiliatorius įsiurbia orą iš patalpos, ji

dezinfekuoja ir išleidžia į aplinką visiškai sterilų. Papildomai generuojami neigiami jonai atlieka dezinfekciją ir įrenginio išorėje“, – teigia fizikos mokslų daktaras, vienas iš UVIRESO įkūrėjų Jonas Klimantas.

Tyrimais pagrįsta efektyvi technologija

Uždaras UV spinduliuotės įrenginių veiksmingumą sustiprina ir jų viduje įmontuotos titano dioksido nanodalelėmis padengtos plokštės. Titano dioksidas, reaguodamas su UV šviesa, atlieka jonizaciją – į

■ Nukelta į 7 p.

Saugus grįžimas į kontaktinį ugdymą – su lietuviško startuolio pagalba

■ Atkelta iš 6 p.

aplinką skleidžia neigiamus deguonies ir hidroksilo jonus, o pati UV lempa generuoja nedidelius kiekius ozono. „Neigiami jonai ir ozono dalelės pasklinda su švairiu oru po patalpą ir naikina mikroorganizmų apvalkalėlius įrenginio išorėje ore bei paviršiuose. Rezultatas – oro dezinfekcija per 10 minučių, o paviršių – per 8 valandas. Esminis įrenginio privalumas – sistemos veikia žmonėms nuolat esant patalpoje“, – papildo dr. Jonas Klimantas.

Tyrimai rodo, kad UV spinduliuotė yra vienas iš veiksmingiausių ir mutacijoms

atspariausių priemonių inaktyvuoti viruso patogeną. Pavyzdžiui, Vokietijos HygCen laboratorijoje atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad per 10 minučių UV spinduliuotės 75 kubinių metrų patalpoje mikroorganizmų ore nebuvo aptikta. Leeds universiteto tyrimas parodė, kad UV spinduliuotė per 8 val. sunaikino apie 80 proc. ant paviršių esančių bakterijų, o per 24 val. – apie 98 proc.

Tarp klientų – mokinių saugumą užtikrinti norinčios mokyklos

Pirmoji iš mokyklų orą valančių ultravioletinių lempų sprendimu pasinaudojo

Vilniaus kunigaikščio Gedimino progimnazija. Pastarosios tėvų atstovas Arūnas Penkaitis paaiškino, kad UVIRESO lempos buvo įmontuotos 11-oje kabinetų, kuriuose lankosi didžiausi 5–8 klasių mokinių srautai. Mokykla tokios priemonės ėmėsi pasikonsultavusi su Nacionalinio visuomenės sveikatos centro specialistais, kurie pritarė, kad tokios sistemos yra efektyvi priemonė kovoje su COVID-19 ir gali veikti, kai žmonės yra patalpoje. Tarp verslo atstovų UVIRESO įrangą jau sėkmingai naudoja tokios įmonės kaip „Circle K“, „Ellex“, „Rokiškio mėsinė“, „Sorainen“, „BIG Vilnius“ ir kitos. *Daugiau apie UVIRESO: <https://www.uvireso.com/>* ■

UVIRESO sprendimų diegimas Vilniaus kunigaikščio Gedimino progimnazijoje.

[monės nuotr.]

VISUOMENĖS PROBLEMOS

Kultūros leidinių situacija Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse

Dr. Erika Drungytė

Jau tris dešimtmečius po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje kartojama, kad kultūra ir švietimas yra kertiniai valstybės pamato akmenys. Tuo tikėti skatinio įvairūs judesiai, nekomercinės kultūros sklaidai atvėrę kelius ir pakėlę šliuzus. Tačiau bėgant metams situacija ėmė kisti, ir šiandien jau reikia įrodinėti, kad kūrybos produktų negalima įsigyti pagal viešųjų pirkimų taisyklę – „konkursą laimi mažiausia kainą pasiūliusieji“.

Visame kultūros lauke didžiausios pertvarkos palietė žiniasklaidą. Dešimtmečiais šviečiamąją ir informuojamąją funkciją atlikusios literatūrai, teatrui, kinui, dailei ir kitiems menams atstovavusios redakcijos privalėjo persitvarkyti. Vyriausieji redaktoriai ir kiti kūrybiniai darbuotojai neteko galimybės gauti aiškų, pastovų atlyginimą, nes iš biudžetinių visos įstaigos virto viešosiomis, o vienintelis kelias gyvuoti – projektų rašymas neseniai įkurtiems fondams.

Ir nors šių pertvarkų pradžioje situacija atrodė gana patraukliai – juk Spaudos rėmimo fondas tam ir buvo įkurtas, kad padėtų komercinės veiklos negalintiems vykdyti leidiniams, metams bėgant šie dėl paramos ėmė konkuruoti ir su valstybės išlaikomomis, ir su komercinėmis žiniasklaidos priemonėmis.

Iš tiesų klausimas dėl kultūrinės žiniasklaidos yra politinės valios reikalas. Nes valdžia, kad ir kokios politinės krypties laikytųsi, privalo išsaugoti nepriklausomą, nekomercinę, dvasines visuomenės vertybes ugdančią periodiką. Galiausiai, argi tai nėra valstybės tikslas – išsilavinę, išprusę, žinių siekiantys piliečiai, skatinami eiti saviugdros keliu?

Šiandien galime drąsiai sakyti, kad būtent kultūrinė žiniasklaidą yra tikras profesionalų bastionas: ji pateikia informaciją profesionalių kultūros žinovų ir menininkų lūpomis, jos puslapiuose esantys tekstai demonstruoja pagarbą lietuvių kalbai, ji vengia bet kokių manipuliacijų ar pataikavimo siauriems užsakovų (nes tokių neturi) interesams.

Taip, kultūros žiniasklaidai reikalingas valstybės palaikymas – ir finansinė parama, ir viešinimo, ir populiarinimo paslaugos, nes valstybė turėtų skatinti piliečius tapti

sąmoningais, išprususiais kultūros vartotojais. Tačiau valdžia negali nepastebėti, kad vyriausiojo redaktoriaus, atsakingo už leidinio turinį ir biudžetą, atlyginimo vidurkis yra 600 eurų. Ar tai reiškia, kad šios pareigos turėtų būti tik laisvalaikio pomėgis, bet ne darbas? Kad jis negali suburti etatus turinčios komandos, kad negali kompetentingiems autoriams sumokėti deramų atlygių? Valdžia neturi teisės įgalinti kultūros leidinius imtis verslo ir bet koku būdu užsidirbti lėšų savo atlyginimams, nes jie nėra komerciniai subjektai.

Pasidairius aplink, nesunku pastebėti, kad įvairios šalys savaip sprendžia kultūros politikos klausimus, tačiau iš artimiausių kaimynų patirties galime spręsti, kad kultūros žiniasklaidą yra palaikoma bei remiama. Tyrinėdama Lenkijos, Latvijos ir Estijos situaciją, išskyrčiau tokius svarbiausius aspektus. Kiekviena valstybė kultūros žiniasklaidą finansuoja iš įvairių šaltinių – kultūros ministerijų, fondų, skatindama rėmėjus, bet nėra taip, kad šį klausimą ignoruotų.

Lenkijoje, kurios gyventojų skaičius siekia bemaž 38 milijonus, 2020 m. 62-iems kultūros leidiniams (nors paraiškų teikėjų bemaž du kartus daugiau) skirtas biudžetas iš Kultūros ministerijos sudaro 2 953 348 zlotus. Galėtume konvertuoti ir sakyti, kad tai yra 647 167 eurai, tačiau turime matyti, kad realių sąnaudų santykis toks nėra, o greičiau 1 zlotas = 1 euras, nes vidutinis atlyginimas Lenkijoje yra 5 536,80 zlotu. Negaliu atsakyti, kokia tiksliai kultūros leidinių finansavimo politika, nes yra tokių, kuriems parama paskirta trejiems metams iš eilės, yra kuriems – tik metams, tačiau tendencija labai aiški: jų įvairovė – didžiulė, apimtys ir periodiškumas – skirtingi, bet valstybė stengiasi palaikyti ir paremti. Tiesa, po 1990-ųjų Lenkijoje skatinamas privatus rėmimas, ir ši dėmesio kultūrai forma iki šiol sėkmingai gyvuoja. Yra ne vienas leidinys ar portalas, kurio metinį biudžetą sudaro vien tik aukos ir rėmėjų įnašai. Tad apibendrinus galima sakyti, kad šioje kaimyninėje valstybėje kultūros žiniasklaidą yra gyvybinga, ją palaiko ir valstybė, ir kultūros vartotojai, privatus sektorius.

Latvijoje gyvena apie 2 milijonus žmonių. Šiuo metu latviai gali skaityti 14 kultūros leidinių (iš jų 8 – internetiniai). Finansavimo politika labai panaši į Lietuvos. Kultūros

žiniasklaidos pagrindinis rėmėjas yra Kultūros kapitalo fondas, užtikrinantis leidinių gyvavimą. Kreiptis galima 3 kartus per metus. Pateiksiu tik porą pavyzdžių, kokiomis sumomis remiami popieriniai žurnalai. Štai leidiniui „Domuzimė“ (einančiam 2000 egz. tiražu) 2021 metams skirta 90 000 eurų 6 numerių išleidimui. Vyriausioji redaktorė gauna 1 200 eurų atlyginimą. O žurnalo apie teatrą „Teatra Vėstnesis“ 4 numeriams skirtas 26 500 eurų finansavimas. Pabendrausi su leidinių redaktoriais, sužinojau, kad kitais metais bus įgyvendintas projektas paramą skirti 3 metams, atsisakant blogosios praktikos, **kai kasmet reikia įrodinėti, kad leidinys yra tik projektas ir kažką veiks tik metus.** Dėl situacijos kaitos latvių kultūros žmonės dėkingi šalies prezidentui – intelektualui, teisininkui Egilui Levitui, ėmusiam aktyviai dalyvauti kultūros lauko pokyčių procesuose.

Na, ir visai kiti reikalai Estijoje, kurios teritorijoje gyvena apie 1 milijoną 300 tūkst. žmonių. 2012 m. Estijos valstybė nusprendė, kad prisiima našta išlaikyti 16 kultūros leidinių, ir tam sukūrė Kultūros laikraščių fondą. Kiekvieno šių leidinių redakcijos žmonės gauna atlyginimą kaip bet kurios kultūros įstaigos darbuotojai, finansuojamos visos leidybos sąnaudos. Apie situaciją Estijoje pasisakyti savaitraščio „Sirp“ („Pjautuvas“) vyriausiojo redaktoriaus Kaarelo Tarando žodžiais: „Dabar minimalus šalies kultūros darbuotojo atlyginimas – 1 300 eurų per mėnesį, tokią algą moku ir visiems 8 savo

redaktoriams. Tiesa, nepaisant valstybinės paramos, kažkiek lėšų leidinys užsidirba pats. Dėkui mūsų ištikimiems skaitytojams, kurie pusę popierinės „Sirp“ versijos tiražo, t. y. 2500 iš 5000 egz., prenumeruoja. Mūsų leidinys yra susitelkęs prie tekstų, kiekvienas iš 8 redaktorių atstovauja savo kuruojamai sričiai: literatūrai, vizualiniam ir audiovizualiniam menui, teatrui, architektūrai, muzikai, mokslui. Turime ir du kalbos redaktoriaus, nes vienas tikslų – nepriekaištinga estų kalba. Žinoma, mūsų redaktoriai rašo ir patys, bet visgi stengiamės pritraukti kuo daugiau neetatinių autorių – juk neįmanoma patiems aplankyti visas premjeras, sudalyvauti visuose renginiuose. Per metus Estijoje pastatoma apie 200 pjesių, įvyksta daugiau kaip tūkstantis koncertų. Redaktorių vaidmuo be galo svarbus nušviečiant kultūrinį gyvenimą, ir jiems tenka rinktis, apie ką rašyti. Mažoms tautomis reikia ypač rūpintis savąja kultūra.“

Atkreipkite dėmesį – estų savaitraščio tiražas yra 5000 egz., o prenumeruojama 2500 egz. Lietuvoje gyvena 2 milijonai ir 700 tūkstančių žmonių – dvigubai daugiau nei Estijoje. Mes turime apie 15 kultūros leidinių, kurių kiekvieno tiražas yra iki 2000, o vyriausiųjų redaktorių atlyginimas – nuo 400 iki 900 eurų. Apie darbuotojus belieka patylėti – mes neturime jokių galimybių turėti redaktorių kiekvienai meno sričiai. Net dviem ar trimis sritimis. Taigi lieka tik paklausti – kiek dar ilgai kalbėsime, kad kultūra – valstybės prioritetas? *Autorė yra „Nemuno“ žurnalo vyr. redaktorė* ■

Ruošiamasi apgyvendinti 40 tūkstančių?

Mindaugas Laučys

Gana retai dalinuosi politine informacija, tačiau nesitikičiau, kad Lietuvoje taip gali būti. Žinoma, gal įvyko klaida ir kas nors iš perkančiosios organizacijos tiesiog užmigo ant klaviatūros tuo metu, kai reikėjo įrašyti pirkimo biudžetą.

Rugpjūčio 11 d. paskelbtas viešasis pirkimas už Lietuvoje dar nematytą sumą. Ar galite įsivaizduoti, ką galėtų padaryti Valstybė su 726 mln. eurų (su PVM) savo šaliai? Kiek naujų mokyklų, darželių, ligoninių galėtų

pastatyti? **O kur bus išleisti šie pinigai? Ogi Lietuvos sieną pažeidusių imigrantų apgyvendinimui.** Sutartyje yra numatyta, kad konteineriai bus skirti apgyvendinti 40 tūkst. žmonių. Šis pirkimas vykdomas, prisidengiant viena niekinga išimtimi Viešųjų pirkimų įstatyme, kuria ir naudojasi ministerijos. Konkrečiai, šio įstatymo 60 straipsnio 3 dalimi, kuri skamba taip:

„Skubos atveju, kai neįmanoma pirkti mo atlikti laikantis šio straipsnio 1 dalyje

Ar Lietuva – aviacinė valstybė?

Inž. Viktoras Jokubaitis

Jau kuris laikas viešojoje erdvėje tenka girdėti, kad Lietuva dalyvauja kosmoso, branduolinės fizikos ir kitose mokslo programose. Arčiausiai lyderystės galėtume kurti Lietuvos, kaip aviacinės valstybės, statusą. Istoriniai faktai liudija, kad pirmąjį skraidantį aparatą „Žemaičių garlėkį“ sukūrė Aleksandras Griškevičius. Dar anksčiau artilerijos teoretikas Kazimieras Simonavičius buvo tarp pirmeivių pasaulyje, sukūręs raketinio skraidymo mokslo pradmenis, net keliais šimtais metų pralenkęs savo laikmetį. Dariaus ir Girėno skrydis per Atlantą užaugino tautai sparnus ir paskatino išsiugdyti visą būrį aviacijos konstruktorių, lakūnų, skraidymo aparatų bandytojų ir pan. Pasaulio aviacijos visuomenei puikiai žinomi J. Dobkevičius, A. Gustaičio, P. Motiekaičio, B. Oškino, A. Paknio, B. Karvelio, V. Kensingailos, R. Stankevičiaus, J. Kairio ir kitų šioje srityje dirbusių vardai. Žinomi ir pasaulinio lygio sklandytuvai „Lietuva“ bei kiti skraidymo aparatai.

„Kodėl pamirštame tai, kuo galėtume didžiuotis?“ tokiu pavadinimu dar 2007 m. Tauragės apskrities ir „Aviacijos pasaulis“ leidiniuose buvo paminėti garsiausi aviatoriai, tarp kurių buvo S. Darius, S. Girėnas ir J. Kairys, kilę iš šio regiono. Gal ir sutapimas, tačiau po šių straipsnių, praėjus keleriems

Treniruoklio pristatymas Dariaus ir Girėno vaikų aviacijos mokyklos sąskrydyje Kėdainiuose

metams, čia įsikūrė du aeroklubai su pakilimo ir tūpimo takais. Taip garsiausia skraidymo entuziastais apskritis šiek tiek reabilitavosi. Bet po Jurgio Kairio fenomeno Lietuvos aviacinės valstybės statusas vėl sumenko.

Tikėtis, kad valdžia skatintų keisti šią padėtį, būtų naivoka. Prisiminkime, kad Dariaus ir Girėno legendinis skrydis buvo vykdomas rėmėjų lėšomis, o šių laikų garsus aviatorius, trumpam tapęs Lietuvos Respublikos Prezidentu, ne ką galėjo padėti, tęsiant svarbius darbus. Iki šiol nutylimi net jo sportiniai pasiekimai arba jie keistai sutapatunami su sovietinės ideologijos įtaka valstybei.

Kokia galėtų būti išeitis? Dar nuo vaikystės puoselėta idėja, kaip minimaliomis

sąlygomis išmokti skraidyti, po truputį pradėjo tapti „kūnu“. 1991 m. patentavau dar sovietmečiu sukurtą šios srities išradimą. 1996 ir 2016 m. sukurtus išradimus pripažino Lietuvos patentų tarnybos. Pastarasis patentas įregistruotas Europos patentų biure, o išradimo referatas paskelbtas Europos Sąjungos valstybėse, todėl yra juridinė galimybė plėtoti šią pigių, paprastų aerodinaminų treniruoklių sritį, kaip naują aviacijos kryptį, kurią galėtume vadinti pramogų ir sporto srityse pritaikoma aviacija. Idėjos esmė – atkartoti gamtoje egzistuojančių sparnuočių įvairias skriejimo oro sraute būsenas: išibėgėjimas kylant, balansavimas ant atramos, kybojimas laiksenoje. Yra pagaminta keletas prototipų, siekiant efektyvinti

Mokytojas Eugenijus Ivanauskas prie paminklo Dariui ir Girėnui Šilalėje

valdymo įgūdžių galimybes. Aerodinaminis treniruoklis šiuo metu pristatytas Broniaus Oškino vaikų aviacijos mokyklos (akademijos) sąskrydyje Kėdainiuose

Kukliomis sąlygomis, negaunant jokios paramos, tęsti tokios apimties darbus nėra tikslinga, todėl būtina skubi ir rimta talka šioms idėjoms įgyvendinti. Artėjant Atlanto nugalėtojų žygdarbio 90-mečio jubiliejui (2023 m.), laikome tikslinga tęsti, o kai kam ir priminti mažai žinomą ar primirštą 1989 m. Kvėdarnos vidurinės mokyklos mokytojo, aviacijos entuziasto Eugenijaus Ivanausko pasiūlytą ir organizuotą „Ažuolų alėjos“ sodinimo tarp Dariaus ir Girėno tėviškių (52 kilometrų ilgio) iniciatyvą. Tuomet buvo užsimota pasodinti 6411 ažuoliukų: tiek kilometrų nuskrido mūsų drąsūs lakūnai. Tokia akcija galėtų prilygti garsiajai „Baltijos kelio“ iniciatyvai

RENGINIAI

VILNIUJE VYKO PASAULIO FIZIKOS OLIMPIADA

Jurga Brazauskaitė-Inciene

Liepos 24 d. Vilniuje baigėsi 51-oji tarptautinė fizikos olimpiada (IPhO2021) – svarbiausias pasaulio talentingiausių fizikos mokinių metų renginys. Dviejų dalių, eksperimentines ir teorines, olimpiados užduotis sprendė beveik 400 mokinių iš 76 šalių. Lietuvai šiemet teko ypatingas vaidmuo: organizuoti net savaitę trunkančią olimpiadą nuotoliniu būdu. Pasak organizatorių, visai mokslo bendruomenei šis renginys – svarbus įvertinimas, parodęs, kad Lietuvos fizikai gali kurti pasaulinio lygio, modernias užduotis, nuotoliniu būdu įtraukti tiek daug mokinių laisvalaikio, šalies kultūros pažinimo veikloms.

„Lietuvai šis renginys buvo ne tik išbandymas, bet ir didelis įvertinimas, parodęs, kad galime organizuoti tokio dydžio renginius. Iki paskutinės minutės planuotas gyvas renginys persikelia į nuotolinę erdvę. Tai buvo proga labiau paskatinti mokinius domėtis fizika ir kitais gamtos mokslais bei studijuoti juos ateityje. Didžiausias iššūkis organizatoriams buvo suburti dalyvius ne tik akademinėms, bet ir laisvalaikio veikloms, bendravimui tarpusavyje. Tą pavyko padaryti su puikia savanorių komanda, kurie bendravo su mokiniais tiesiogiai, kvietė dalyvauti įvairiose laisvalaikio veiklose, sudarė galimybes laisvu metu leisti laiką kartu.

Olimpiadoje geriausiai pasirodė Pietų Korėjos mokinys Kim Kyungmin, surinkęs daugiausia balų visose užduotyse. Aukso medalius laimėjo Rusijos, Kinijos, Singapūro, JAV, Prancūzijos, Rumunijos, Ven-

Lietuvos komanda su vadovais V. Jakštu ir M. M. Sinkevičiene

grijos mokiniai. Lietuviai mokiniai Emilis Strazdas (mokytoja Stasė Traigienė) ir dešimtokas Tomas Babelis (mokytojai Remigijus Jakutis ir Stasė Traigienė) iš Vilniaus jėzuitų gimnazijos, Monika Šadauskaitė iš KTU gimnazijos (mokytojas Alvydas Jotautis), Mažeikių Gabijos gimnazijos mokinys Justas Kaminskas (mokytoja Genovaitė Meinorienė) pelnė bronzos medalius. Tadaui Danilevičiui iš Klaipėdos licejaus (mokytojais Saulius Žukauskas ir Marius Žadvydas) skirtas pagyrimo raštas.

„Tai buvo viena sunkiausių olimpiadų, kurioje teko dalyvauti. Abi užduotys buvo sudėtingos. Parašiau viską, ką žinojau, ir bandžiau visa tai pagrįsti. Ši olimpiada skyrėsi nuo kitų, nes užduotys – ilgos, mažiau laiko skirta loginiam apmąstymui, užtrunkia, kol perskaitai užduotį. Bet kai mažiausiai

tikiuosi, tuomet ir pavyksta laimėti“, – išpūdziais dalinosi M. Šadauskaitė. Ji šiemet baigė mokyklą ir pasirinko fizikos ir matematikos studijas Prancūzijoje.

Lietuvių komandai pasiruošti olimpiadai padėjo Fizinių ir technologijų mokslo centro mokslininkai dr. Mažena Mackoit-Sinkevičienė ir dr. Vytautas Jakštas. Pasak V. Jakšto, tarptautinėje olimpiadoje svarbu

susikoncentruoti ir gerai paskirstyti laiką. Dviem eksperimentinėms ir trimis teorinėms užduotims atlikti buvo skiriama po 5 valandas. Lietuviai ir kai kurios kitos komandos tikėjosi užduočių apie lazerius, nes Lietuva garsėja šioje srityje, tačiau jų nebuvo.

„Olimpiadai su mokiniais daugiausia ruošėmės nuotoliniu būdu. Prieš pat ją, gyvai susitikę Vilniuje, sprendėme eksperimentines užduotis iš senų olimpiadų, mokiniai praktikavosi ir Vilniaus universiteto (VU) Fizikos laboratorijoje. Žinoma, stresas daro savo, kai skirtas ribotas laikas atlikti užduotis, svarbu neužstrigti matematiniuose skaičiavimuose“, – pasakojo V. Jakštas, paminėjęs, kad labiausiai tikėjosi ir ruošėsi temoms iš kvantinės fizikos, lazerių.

Mokiniai iš viso pasaulio olimpiados metu dalyvavo virtualiuose turuose po Lie-

tuva, klausėsi Nobelio premijos laureato Didier Queloz, lietuvių fizikos mokslininkų paskaitų, stebėjo tautinių šokių ir lietuviško maisto ruošimo pamokas. Renginys buvo koordinuojamas iš vieno „taško“ – VU Fizikos fakultete įsikūrusios beveik 200 žmonių komandos. Vienas didžiausių iššūkių – užtikrinti sąžiningą mokinių kovą, pasitelkiant stebėtojus, savanorius, kameras, siūlant nuolatinę techninę ir žmogišką pagalbą. Mokiniai dalį olimpiados laiko privalėjo būti be ryšio priemonių. Kiekvienai komandai skirtingose šalyse buvo išsiųstos priemonės eksperimentui atlikti.

Tomas Kvietkauskas, įvairių tarptautinių olimpiadų dalyvis ir šio renginio savanoris, sako, kad kai kurios valstybės į olimpiadas žiūri labai rimtai ir daug joms ruošiasi: „Kinija, JAV ir kitos šalys turi geresnę infrastruktūrą, rengia daug pasiruošimo olimpiadoms stovyklų. Saudo Arabija šiais metais samdėsi žinomą estų fiziką entuziastą, kad padėtų pasiruošti IPhO2021. Mūsų mokyklose fizika šiuo metu yra, sakyčiau, per lengva ir pateikiamos tokios žinios, kurios vėliau mažai kur panaudojamos. Reikėtų anksti tikslių mokslų mokymą, ypač spręsti uždavinius ir mąstyti. Pas mus koncentruojamasi į formules ir jų panaudojimą, o štai olimpiadose pamatai, kad svarbu yra suvokimas. Tik tada tai virsta į skaičius ar formules.“

Iš viso olimpiadoje išdalinta 200 aukso, sidabro ir bronzos medalių. Kitąmet tarptautinė fizikos olimpiada bus organizuojama Baltarusijoje

KARDINOLO VINCENTO SLADKEVIČIAUS 100-ųjų gimimo metinių minėjimas Tuskulėnuose

Dr. Raimundas Kaminskas

Rugpjūčio 19 d. Vilniuje Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Tuskulėnų rimties parko memorialiniame komplekse įvyko kardinolo Vincento Sladkevičiaus 100-ųjų gimimo metinių minėjimas.

Minėjimo dalyvius pasveikino Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo

centro generalinis direktorius dr. Arūnas Būbys. Konferencijoje „Padaryk mane gerumo ženklu“ pagrindinį pranešimą „Moralinio autoriteto galia“ skaitė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarė Irena Andrukaitienė. Prisiminimais apie dvasininko gyvenimą ir jo veiklą dalinosi politinis kalinys, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ redaktorius, kardinolas Sigitas Tamkevičius SJ. Apie Lietuvos visuomenės susitaikymo galimybes

Kardinolas Sigitas Tamkevičius SJ

Signataras dr. Zigmas Vaišvila

Pranešėjai. Pirmoji iš kairės – signatarė Irena Andrukaitienė

kalbėjo Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras dr. Zigmas Vaišvila.

Pranešimą „Dvasininko Vincento Sladkevičiaus tarnystės kelias pagal Religijų reikalų tarybos dokumentus“ skaitė Lietuvos

gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriaus vedėjas dr. Artūras Grickevičius. Vėliau vyko diskusijos,

buvo pristatytas visuomeninis apdovanojimas. Renginio muzikinę programą pristatė Utenos kultūros centro atstovai – Erikas Druskinas ir Mindaugas Aleknavičius.

Minėjimo dalyviai turėjo proga susipa-

žinti su dokumentų paroda, skirta Šventosios Romos katalikų bažnyčios kardinolo Vincento Sladkevičiaus 100-osioms gimimo metinėms (1920–2020) paminėti

PASAULINĖJE GEOGRAFIJOS OLIMPIADOJE

Rugpjūčio 10–16 d. nuotoliniu būdu vykusioje XVII tarptautinėje geografijos olimpiadoje Lietuvos mokiniai pelnė keturis medalius. Aukso medalį laimėjo Edgaras Zaboras iš Kretingos Pranciškonų gimnazijos (mokytojas Vilius Adomaitis). Sidabro medaliais apdovanoti

Julius Nikolajevs iš Vilniaus licėjaus (mokytoja Jolita Milaknienė) ir Eitas Rimkus iš Tauragės „Versmės“ gimnazijos (mokytoja Jūratė Orlovičienė). Bronzos medalis atiteko Mažeikių Gabijos gimnazijos mokiniui Mindaugui Bumbliauskiui (mokytoja Aldona Širvinskienė).

Olimpiadoje dalyvavo 46 valstybės, 200 mokinių iš penkių žemynų. Lietuviai komandai vadovavo Lietuvos geografijos mokytojų asociacijos prezidentas Rytas Šalna ir Gargždų „Minijos“ progimnazijos geografijos mokytoja, KU Socialinės geografijos ir regionistikos studijų centro lektorė Angelė

Pakamorienė. Nuo 2004 m. Lietuvos mokiniai pasaulinėse geografijos olimpiadose pelnė 7 aukso, 19 sidabro ir 11 bronzos medalių. *Parengta pagal Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimą*

KVIETIMAS

KVIETIMAS DALYVAUTI J. P. ALEKSOS XIV KONFERENCIJOJE

Rugsėjo 24–25 d. Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos informaciniame centre (Šiauliai, Vytauto g. 84, 413 aud.) vyks XIV Jono Prano Aleksos tarptautinė mokslinė konferencija „Valstybės vaidmens raida XXI amžiuje: tautinis

ir tarptautinis kontekstas“ arba nuotoliniu būdu „Microsoft Teams“ aplinkoje, priklausomai nuo pandemijos sąlygų.

Konferenciją organizuoja Lietuvos mokslininkų sąjungos institutas ir Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Regionų plėtros

institutas. Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkas – Jonas Jasaitis, el. paštas mokslolietuva@gmail.com, tel. (8 699) 68947. Organizacinio komiteto pirmininkas – Regionų plėtros instituto profesorius Teodoras Tamošiūnas, tel. (8 620) 49717, el. paštas

teodoras.tamosiunas@gmail.com.

Dalyvių registracija į konferenciją vyks iki 2021 m. rugsėjo 17 d. nurodytais el. pašto adresais. Dalyvavimas konferencijoje – nemokamas. Priimami straipsniai mokslo darbų leidiniui „Socialiniai tyrimai“

RUOŠIAMASI APGYVENDINTI 40 TŪKSTANČIŲ?

■ Atkelta iš 7 p.

nustatytų terminų, perkančioji organizacija turi teisę atvirą konkursą įvykdyti taikydama pagreitintą procedūrą, prieš tai skelbime apie pirkimą nurodžiusi tokį pasirinkimą pagrindžiančias priežastis. Tokiu atveju pasiūlymų pateikimo terminas nustatomas ne trumpesnis kaip:

1) 15 dienų nuo skelbimo apie pirkimą išsiuntimo iš Viešųjų pirkimų tarnybos die-

nos – tarptautinio pirkimo atveju;

2) 7 dienos nuo skelbimo paskelbimo Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje dienos – supaprastinto pirkimo atveju. Tiekėjas per pastaruosius 3 metus arba per laiką nuo Tiekėjo įregistravimo dienos (jeigu Tiekėjas vykdė veiklą mažiau nei 3 (trejus) metus) turi būti tinkamai įvykdęs ar vykdamas bent 1 (vieną) sutartį, bet ne daugiau kaip tris, kurios objektas yra gyve-

namųjų konteinerių nuoma su paslaugomis ir kurios vertė yra ne mažesnė kaip 1 mln. eurų be PVM vertės.“

Kaip manote, ar daug Lietuvoje yra tiekėjų, kurie turi istoriškai pasirašę sutarčių, kurių vienos vertė būtų 1 mln. eurų? Viskas būtų gerai ir skubumas tokiose situacijose būtų suprantamas, bet ne tada, KAI PERKAMŲ PASLAUGŲ vertė – 726 mln. eurų! Tai gal nuo šiol visus valstybinius pirkimus ga-

lime vykdyti prisidengdami šiuo straipsniu? Kam iš viso tas Viešųjų pirkimų įstatymas reikalingas? Palyginimui pridėdau didžiausio Lietuvos mega projekto – IAE uždarymo – kainą, kuri pagal viešus duomenis yra 3 316 mln. eurų. Jaučiate skirtumą? 726 mln. eurų – emigrantams ir 3 316 mln. eurų – didžiausiam per 30 metų Lietuvos mega projektui. Šaltinis: Lietuvos informacinis portalas „Pozicija.org“, 2021 08 18

Sociologų draugijos kvietimas teikti pranešimų santraukas konferencijai

Dr. Diana Janušauskienė

Kviečiame dalyvauti XIII nacionalinėje Lietuvos sociologų draugijos konferencijoje, kuri šiais metais vyks lapkričio 19 d. Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakultete. Konferencija skiriama Lietuvos sociologų draugijos 30-mečiui ir artėjančiam Lietuvos universiteto 100-mečiui paminėti. Šių metų konferencijos tema – „Visuomenė, regionai, transformacijos: ar turime scenarijus ateičiai?“

Pastarieji pandemijos metai lėmė visuomenės pokyčius visose jos gyvenimo srityse. Nauji iššūkiai palietė įvairius visuomenės sluoksnius. Teko ieškoti savų kasdienio gyvenimo, ekono-

minės veiklos, šeimos, laisvalaikio ir bendravimo strategijų. Emocijos, besiformuojančios vertybinės įtampos formos, bendravimas ir saviraiška, kūrybiškumas ir apatija – visa tai brėžia naujas visuomenės kaitos gaires. Šalia formuojasi reiškiniai, reikalaujantys naujo požiūrio: de(urbanizacija), namo-centrizmas, nuotolinio darbo ir vartojimo formos, aukštesni visuomenės sveikatos rizikos slenksčiai, šeimos ir darbo derinimas. Platesniame regioniniame kontekste taip pat išvystomos politinių vertybinių sankirtų formos, kviečiančios svarstyti, kokia socialinė, ekonominė ar politinė raida visuomenei yra palankiausia.

Kaip sociologinės žinios gali pasitarnauti, aiškinant šiuos pokyčius ir numatant

galimus tolimesnės raidos scenarijus? Ar gebame sociologijos žinias pritaikyti viešajai politikai ir naujoms visuomenės santykių formoms paaiškinti? Kokią riziką galime išvystyti ateityje? Ar esame pasiruošę būti aktyviais piliečiais? Šiais ir kitais klausimais ir bus diskutuojama konferencijoje.

Konferencijos formatai: gyvas susitikimas, skirtas apsikeisti idėjomis bei papasakoti apie nuveiktus darbus, pasimatyti su senais pažįstamais ir susipažinti su naujais kolegomis.

Kviečiame jus ir jūsų kolegas (-es) pranešimų santraukas (Word dokumento formata) pateikti iki 2021 m. rugsėjo 30 d. el. paštu lsdkonferencija2021@gmail.com. Santraukos apimtis – iki 300 žodžių. Joje būtina pateikti pra-

nešimo pavadinimą lietuvių ir anglų kalbomis, suformuoti pagrindinę pranešimo idėją, nurodyti pranešėjo (-ų) vardą, pavardę, pareigas, instituciją, kontaktinę informaciją (el. pašta).

Pranešimų autorius apie santraukų priėmimą informuosime iki 2021 m. spalio 30 d. Rudenio paskelbsime ir apie konferencijos pranešėjų bei dalyvių registraciją. Daugiau informacijos apie konferenciją:

<https://www.vdu.lt/lt/galima-teikti-pranesimus-lietuvas-sociologu-draugijos-konferencijai/>. Konferencijos informacija socialiniame tinkle „Facebook“:

<https://www.facebook.com/events/183406867167552>. Autorė yra Lietuvos sociologų draugijos prezidentė

NAUJOS KNYGOS

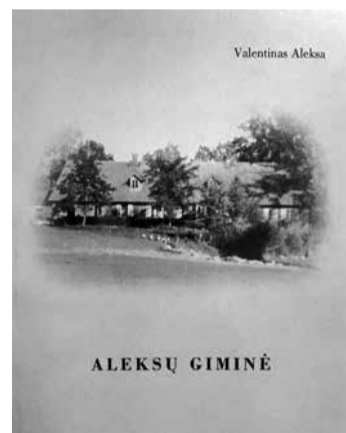
Aleksų giminės istorijos knyga

Gediminas Padaiga

Neseniai Pasaulio lietuvių centro leidykla išleido lietuvių ekonomisto, kultūros istoriko, visuomenės veikėjo Valentino Aleksos knygą „Aleksų giminė“. Knygoje pirmą kartą pasakojama apie Aleksų giminės šakos žymesnius žmones, turinčius Aleksos, Aleksaitės ir Aleksienės pavardes ir gimusius ar gyvenusius Kumetiškių gyvenvietėje, Marijampolės apskrityje, lietuvių tautai istoriškai brangiam Sūduvos krašte. Ši gyvenvietė laikoma šios Aleksų giminės šakos lopšiu.

Knygoje pateikiamos žymesnių Aleksų giminaičių biografijos, tarp kurių yra Lenkijos

ir Lietuvos 1830–1831 m. išsivadavimo iš Rusijos imperijos sukilimo dalyvis Jonas Aleksa (1812–1884), pirmasis šios giminės profesorius, mokslų daktaras Jurgis Aleksa (vėliau – Aleksandravičius, 1819–1894), Sūduvos krašto veikėjai Juozas Aleksa (1853–1921) ir Jonas Aleksa (1854–1940), aristokratė, kūrė ir puoselėjusi lietuvių tautos tradicijas, Uršulė Ona Kulbokaitė-Aleksienė (1854–1893), lietuvių tautinio judėjimo veikėjas, publicistas, gydytojas, knygnešys Julius Aleksa (~1855–1891), Vilniaus krašto lietuvių visuomenės veikėjas Konstantinas Aleksa (1864–1935), Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjas, Žemės ūkio akademijos garbės daktaras profesorius Jonas

Pranas Aleksa (1879–1955), lietuvių visuomenės veikėjas, Veterinarijos akademijos garbės daktaras profesorius Konradas Juozas Aleksa (1881–1956), Sūduvos krašto visuomenininkės Augustina Marijona Aleksaitė-Grinevičienė (1876–1936), Marija Aleksaitė-Butauskienė (1885–1987), Konstancija Aleksaitė-Klimienė (1887–1967) ir kiti šios giminės asmenys.

Knygoje pažymėti Aleksų giminės reikšmingiausi ir įdomiausi faktai bei skaičiai, aprašoma Kumetiškių gyvenvietė, okupantų sunaikinta su juo per kelis šimtus metų sukauptu Aleksų giminės paveldu, o gyvenvietės pavadinimas išbrauktas iš Lietuvos gyvenviečių istorijos

1990 m. vasario 24 d. rinkimų dokumentai

Rugsėjo 2 d. Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešojoje bibliotekoje įvyko iškilmingas Lietuvos istorijai svarbaus leidinio „1990 metų rinkimų į Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiąją Tarybą dokumentai“ pristatymas visuomenei. Solidžios apimties dviejų dalių leidinyje pateikti 1990 m. vasario 24 d. rinkimų į dvyliktojo šaukimo Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą dokumentai, nušviečiamas Lietuvos Persitvarkymo Sąjū-

Knygos sudarytoja – Birutė Valionytė džio Steigiamajame suvažiavime pasirinktas kelias į Lietuvos valstybės nepriklausomybės

atkūrimą, dalyvaujant šiuose rinkimuose. Knygoje atskleidžiami Sąjūdžio santykiai su tuometine atsinaujinančia komunistų partija, naujų partijų kūrimasis ir didžiulė įtampa, artėjant 1990 m. kovo 11 d. apsisprendimui.

Šis leidinys – nepaprastai svarbus, norint suprasti, kokie procesai ir sprendimai lėmė Lietuvos kelią, artėjant Kovo 11-osios Akto pasirašymui bei po jo. Susistemintuose dokumentuose ir nuotraukose atsispindi svarbiausios to meto politinės asmenybės,

tokie istoriniai faktai ir įvykiai, kurie galbūt nebuvo plačiai žinomi ar sunkiai randami, pasitelkus dabartines informacijos paieškos priemones. Dokumentai padės sugriauti ne vieną dabar gyvuojantį mitą apie to meto politines partijas ir jų ideologijas. Renginyje dalyvavo ir leidinį pristatė jo sudarytoja, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubo prezidentė Birutė Valionytė, autoriai – signatarai: dr. Zigmas Vaišvila, Justas Vincas Paleckis ir Saulius Pečeliūnas

Knyga apie žodžio korektiškumą. Ir ne tik apie tai

Dr. Stasys Tumėnas

R. Kvašytė, D. Maskuliūnienė, K. Župerka. Apie žodžio korektiškumą: sava ir importuota. Mokslo populiarinimo knyga. Vilnius: Žuvėdra. 2021, 172 p.

Skaitytojui pristatoma trijų Lietuvoje ir Latvijoje puikiai žinomų šiauliškių kalbininkų prof. Kazimiero Župerkos, doc. Reginos Kvašytės ir literatūrologės prof. Džiuljetos Maskuliūnienės mokomoji knyga ne tik apie tai, kas sava, bet ir kas svetima, importuota. Tai knyga, kurioje, išlaikant grakštų mokslo kalbos stilių, įtaigiai ir argumentuotai kalbama apie politinio korektiškumo ideologijos poveikį lietuvių ir latvių kalboms. Kalbama ir apie dabar populiarią feministinę lingvistinę aktyvumą Lietuvoje; apie žodžio kontekstus ir konotacijų kaitą (kaimietis, valstietis, ūkininkas, muzikas, runkelis).

Ši knyga – apie tai, kad daugiatomiais ir mažesnės apimties žodynai, rengiami dešimtmečiais, nespėja paskui žodžio vartoseną šiandienos pasaulyje. Viena vertus, pasaulis siaurėja, bet XXI a. pasaulyje kalbos vartotojai tampa labai jautrūs, reikalauja atidos, nusakant rasę, tautybę, religiją, net amžių. Apie tai knygoje kalbama, aptariant žodžių invalidas (žmogus su negalia / negale, žmogus su specialiais poreikiais), čigonas (romas), negras (juodaodis). Beje, pastarojo žodžio vartosenos kaitą pats pajutau savo kailiu, viešėdamas JAV. Vietos lietuviai pasakė griežtai: „Gatvėje nevertok žodžio negras.“ Po kelerių metų JAV išgirdau raginimą juodaodį vadinti „afroamerikiečiu“. Dabar ir tas žodis kliūva, nes ne visi juodaodžiai amerikiečiai yra gimę Afrikoje. Jokios kalbos politikos gairės, jų įgyven-

dinimo planai, strategijos nei iki 2030-ųjų, nei iki 2050-ųjų nepadės lietuvių kalbai gyvuoti, jei nebus vertybinio požiūrio į gimtąją kalbą. Gali veikti dažnai atakuojama Valstybinės lietuvių kalbos komisija, Kalbos inspekcija ir daug kalbos tvarkybos baruose dirbančių žmonių, bet gailėsime, jei neprižiūrėsime savo kalbinio kraštovaizdžio, kurį sudaro požiūris į lietuvių kalbos istoriją, jos raidą, tarmes, apskritai žodžio saugą.

Kaip Baltijos pajūrio kopas griauna vėtras, taip ir šiandien liberaliosios į naująjį Seimą patekusios partijos stumte stumia, pasakyčiau, antivalstybinius, galimai antikonstitucinius įstatymus: dėl asmenvardžių rašybos pataisų, dėl Tautinių mažumų įstatymo pataisų, kuriomis praktiškai siekiama įteisinti dvikalbystę, leidimo Lietuvos piliečiams registruoti Lietuvoje veikiančias įmones nelietuviškais

pavadinimais, dokumentų pildymą Lietuvos institucijose bet kokia kalba ir kt.

Kodėl apie tai kalbu, pristatydamas naująją knygą? Todėl, kad joje taip pat daug rašoma apie politinio korektiškumo ideologijos poveikį kalboms. Kalbu ir todėl, kad norisi, jog keistūsi požiūris į kalbą. Juk ir kalbėti bet kaip, kaip tarpuvartėje, kai kuriems politikams taip pat atrodo „norma“. Net iš Seimo tribūnos nesigėdijama kolegę įvardyti „boba“, pasakyti, kad kolegė kaimynei yra „šlykšti“, o Lietuvos Respublikos Seimo Etikos ir procedūrų komisija kuo rimčiausiai aiškinasi, ar liberaliausios Lietuvos partijos lyderės pasakyta frazė kolegai, kad jis yra „šūdo gabalas“, yra tik prasčiokiška, vulgariai išarta frazė, ar žmogaus orumo įžeidimas, kuris tik „pažeidė viešojo bendravimo ir

Knyga apie žodžio korektiškumą. Ir ne tik apie tai

■ Atkelta iš 10 p.

politinės kultūros etiketą“. Taigi nieko naujo – kaip Danguje, taip ir ant žemės, t. y. mūsų bendravimo erdvėse. Man, tradicinio, istoriškai nusistovėjusio požiūrio į lietuvių kalbą šalininkui, džiaugsmo neteikia daug kitų dalykų: į vartoseną plūste plūsta anglizmai ir kitos svetimybės. Atsiranda vis daugiau užtarėjų, advokatų net iš laipsniuotų kalbininkų, plyšojančių, kad kalba turi gyventi „natūralų gyvenimą“, į ją nereikia kištis. Išgirdau ir naujų argumentų – neva svetimų žodžių intarpai ar vartojimas pavadinimuose yra niekas kitas kaip „santykių su komercinėmis kalbomis paieška“... Nepasakoma, bet visiems aišku, kokia ta kalba.

Skolinių lietuvių kalboje visada buvo ir bus, nes gyvenimas kinta, atsiranda naujos realijos. Svarbu, kad neperlenktume, kad nelenktyniautume, kas daugiau moderniškųjų žodžių pavartos. Kalbos priežiūrai yra atskiros institucijos, kurios privalo tuo rūpintis. Deja, kaip sako prof. Kazimieras Župerka, žodžio laisvę daugybė mūsų tautiečių, ypač jaunesnių, sutapatina su palaidu liežuviu. Vienas režisierius, prisimenu, prieš porą metų viešai, oficialiai teigė, kad ieškoti prasmės esą beprasmiška, reikia „baigti su patriotizmais“. Taigi laisvė be atsakomybės, kaip sakė šv. Jonas Paulius II.

Ar lietuvių kalba gali būti saugi bent iki 2050-ųjų? Galvoju, taip – ne tik kalbą, bet ir jos tarmes apgynėme, išsaugojome sovietmečiu, tai pavyks ir laisvoje Lietuvoje.

Juk lietuvių kalbą saugo ne tik mūsų Konstitucija, konstitucinis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas, bet ir sąmoningi piliečiai, suvokiantys ir iš kultūros istorijos žinantys, kas buvo Lietuva be lietuvių kalbos. Be to, Lietuva priklauso Nacionalinei Europos kalbų institucijų federacijai, lietuvių kalba yra viena iš 24 oficialių kalbų Briuselio koridoriuose. Europos Sąjunga, kalbėdama apie Europos kalbų politiką, kalba apie šalių tapatybės išsaugojimo svarbą.

Ar reikia lietuvių kalbai saugoti, jai prižiūrėti atskirų įstatymų? Pasaulio istorija rodo, kad taip, ypač mažosioms valstybėms, apsuptyms valstybių-milžinių. Kažkodėl niekas nekalba, kad net tokia didelė valstybė, kaip Prancūzija, įstatymais gina prancūzų kalbą. Įvairiose valstybėse yra skirtinga situacija. Štai JAV jokia kalba neturi valstybinės kalbos statuso, bet faktiškai tokia yra anglų kalba, jos mokėjimas tikrinamas, siekiant JAV pilietybės, priimant į gerai apmokamą darbą. Taigi budrumo ir lietuvių kalbos saugos poreikio, regis, Lietuvos Respublikos Seime netrūks. Tačiau sergėti ją privalo ne tik politikai, bet ir visa Lietuvos visuomenė. Svarbu, kad patys savo rankomis neguitume lietuvių kalbos iš Lietuvos. Ir matydamas naujausias kalbos politikos tendencijas, sakau, kad svarbu, jog lietuvių kalba netaptų politikų įkaite.

Knygoje autoriai kalba apie žodžio korektiškumą, bet šiuo metu vykstantys diskursai, pavyzdžiui, 2021 m. balandžio 7 d.

Lietuvos Respublikos Seime vykusio konfencija „Lietuvių kalba globaliame pasaulyje“, kurioje aktualių minčių išsakė A. Antanaitis, D. Mikulėnienė, J. Zabarskaitė, M. Ramonienė, R. Miliūnaitė, leidžia tikėtis, kad greitai išvysime knygų apie kalbos vartojimo korektiškumą, kuris apima daugiau – tekstų analizę, kalbos erozijos apraiškas, skatinančias neapykantos kalbą.

Kita vertus, nerimo yra. Pastaruoju metu daug kalbama (ypač R. Miliūnaitė) apie neonomiją – terminijos atsinaujinimą; kalbininkai įtvirtina neologizmo (naujažodžio) terminus (tai lyg naujas žodis (naujadaras ar skolinys), neologizmas. Nuo 2011 m. Lietuvių kalbos institute pradėtas kaupti ir internete skelbti XXI a. naująją leksiką atspindintis „Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas“, kuriame – per 6 000 antraštinių žodžių. Kalbama apie „naujus leksikos vienetus“. Bet ar ne per daug čia to vis kartojamo korektiškumo, nes nekomentuojama, ar naujasis skolinys (naujažodis) vertinamas, ar jis guitinas iš mūsų vartosenos, nes yra svetimasis ir neatitinka lietuvių kalbos normų? Kalbai nereikia nei diktatūros, nei anarchijos. Kalba privalo gyventi savo gyvenimą. Bet sergėti ją privalo ne tik kalbininkai, politikai, bet ir visa Lietuvos visuomenė. Svarbu, kad patys savo rankomis neguitume lietuvių kalbos iš Lietuvos.

Pristatomą knygą gerai įvertino recenzentės prof. habil. dr. Regina Koženiausienė ir doc. dr. Silvija Papaurėlytė-Klovienė. R. Kože-

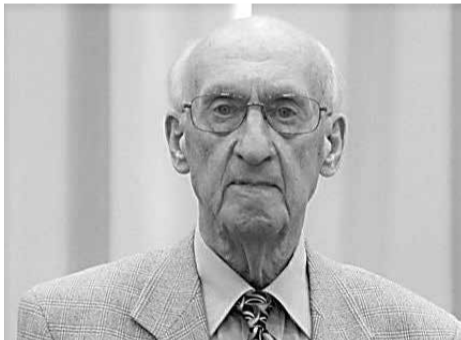
niauskienė teigia: „Mokslininkų sukauptos ir naujos pateiktos medžiagos aptarimas – originalus ir taiklus, o apibendrinimai kiekvienos temos gale – reikalingi, sudedantys galutinio akcentus. Man priimtina autorių argumentuotai pagrįsta ir išaiškinta platesnė, negu iki šiolei lietuvių lingvistų, korektiškumo samprata.“ Recenzentė S. Papaurėlytė-Klovienė mesteli akmenuką ir į politikų kiemą: „Tikrovę atitinka studijos autorių mintys, kad politinės ideologijos per nepagrįstą siekį keisti tai, kas kalboje nusistovėję, griauna jos savitumą.“ Taigi akivaizdu, kad knygos adresatas yra platus – ji skiriama filologams, pedagogams, žurnalistams, politikams ir plačiajai visuomenei.

Palydėdamas į gyvenimą naująją knygą, noriu pabrėžti dar vieną ypatybę – knygą iliustruojama labai paveikiamais, meniškais Alės ir Virgilijaus Jankauskų fotografijos mokyklos „Foto Cat“ (Klaipėda) darbais. Komplimentas už tai knygos autoriams ir leidėjui.

Mielas skaitytojau, atsiprašau, jei straipsnyje kartais nutolau nuo knygos turinio, nes norėjosi paminėti ir situacijas, paraleles, skaudulius, pavojus ir iššūkius, su kuriais kasdien susiduria mūsų kalba ir jos vartotojai – ir mokytojai, ir politikai, ir jaunuomenė, ir mokslininkai. Visiems mums lietuvių kalba turėtų būti brangi, visi privalome ją rūpintis. *Autorius yra Seimo Kultūros komiteto narys, humanitarinių mokslų daktaras*

IN MEMORIAM

Profesorius Bronius Vaškėlis 1922 11 15 – 2021 09 03

Toronto ir Pensilvanijos universitetuose. 1963 m. pradėjo dėstyti rusų literatūrą Lafayette College, 1966 m. tapo Užsienio kalbų fakulteto dekanu ir ėjo šias pareigas iki 1981-ųjų. Nuo 1975 m. – profesorius. 1984 m. pradėjo vadovauti Iliojaus universiteto Lituanistikos katedrai ir jos vedėju buvo iki pat 1992 m.

Grįžęs į Lietuvą, dirbo Lietuvos ir išeivijos mokslininkų pastangomis atkurtame Vytauto Didžiojo universitete (VDU). Atkuriamojo Senato (1989–1996) ir Senato (1996–2010) narys. 1992 m. tapo VDU Humanitarinių mokslų fakulteto dekanu, vėliau – prorektoriumi, 1993–1996 m. buvo VDU rektorius. 1997–2003 m. – Menų instituto Teatologijos katedros įkūrėjas ir vedėjas. Nuo 2009 m. – profesorius emeritas. 1998 m. VDU Senatas B. Vaškėliui suteikė VDU garbės profesoriaus vardą. Už nuopel-

nus Lietuvai Bronius Vaškėlis apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino V laipsnio ordinu.

Prof. B. Vaškėlio mokslinė veikla yra susijusi su lietuvių literatūros lietuvių išeivijos teatro istorijos tyrimais. Lietuviškuose leidiniuose, lestuose išeivijoje („Metmenys“, „Akiračiai“, „Lituanus“) B. Vaškėlis straipsnius pradėjo skelbti dar 1958 m., pateikdamas objektyvius sovietinio laikotarpio lietuvių literatūros vertinimus. B. Vaškėlio straipsniai apie tarpukario dramaturgiją ir okupuotos Lietuvos literatūrą neprarado aktualumo: jo taiklios įžvalgos atkuria lietuvių literatūros vertybių hierarchiją. Lietuvių literatūros ir teatro tendencijas bei vertinimus pristatančius straipsnius anglų kalba B. Vaškėlis yra skelbęs ir akademinėje amerikiečių spaudoje, yra vienas iš knygų „Baltic Drama“ (1981) autorių. Buvo „Lietuvių enciklopedi-

jos“ autorius ir bendradarbis, vienas iš akademinio leidinio „Lietuvių egzodo literatūra. 1945–1990“ autorių. Lietuvoje išleistos trys B. Vaškėlio knygos, skirtos lietuvių literatūros ir teatro tyrimams.

Prof. B. Vaškėlis kartu su žmona Stase Vaškėliene aktyviai rėmė VDU humanitarinių mokslų plėtrą, prisidedami prie doktorantų ir mokslininkų stažuotčių finansavimo. 2011 m. jis įsteigė vardinę savo stipendiją, kuri kiekvienais metais konkurso būdu skiriama trims VDU studentams. VDU bibliotekai profesorius padovanojo savo gausią biblioteką, o Lietuvių išeivijos institutui – archyvą. Bus laidojamas Lietuvoje.

Vytauto Didžiojo universiteto bendruomenė reiškia nuoširdžią užuojautą šeimai, bičiuliams ir artimiesiems. *Parengta pagal VDU pranešimą*

Rugsėjo 3 d. Jungtinėse Amerikos Valstijose, Floridoje mirė profesorius Bronius Vaškėlis, Vytauto Didžiojo universiteto garbės profesorius, buvęs šio universiteto rektorius.

Bronius Vaškėlis gimė 1922 m. lapkričio 14 d. Puodžiūose, Užpalių valsčiuje, Utenos apskrityje. Emigravęs iš Lietuvos, studijavo

Dr. Kazimierui Račkauskui atminti 1935 10 21 – 2021 06 15

Antanas Balašaitis

Kazimiero Račkausko, būsimosios kultūros istoriko ir tautotyros draugijos organizatoriaus, vaikystė prabėgo Bekštonių kaimo (Kaišiadorių r.) ūkininkų šeimoje, kurioje jis buvo septintas vaikas. Tėvų buvo numatytas ūkio paveldėtoju, tačiau po valstiečių suvarymo į kolchozus Kazys nenorėjo likti prie žemės ir suskato mokytis. Labai gerais pažymiais baigęs Pagarčių septynmetę, dirbdamas mokėsi Kauno ir Klaipėdos pedagoginėse mokyklose. 1966 m. Vilniaus universitete baigė

istorijos studijas. Po jų sekė aspirantūra Lietuvos mokslų akademijos Istorijos institute. Iš apgintos disertacijos parengė knygą „Kraštotyros sąjūdis Lietuvoje 1961–1986 m.“ (1987), pelniusią jam daktaro laipsnį.

Į kraštotyros veiklą K. Račkauskas įsitraukė nuo pat draugijos įsteigimo 1961 m. Keletą metų buvo renkamas Kauno skyriaus pirmininku, o 1971–1990 m. draugijos pirmininko pavaduotoju, prasidėjus tautiniam atgimimui – pirmininku.

Išrinktas į draugijos vadovybę, K. Račkauskas išrūpino rajonų skyriams po etatinį darbuotoją. Pradėtos rengti teminės ir kom-

pleksinės ekspedicijos, kurti visuomeniniai muziejai, jiems renkami liaudies buities reikmenys. Su mokslininkų talka imtos rengti surinkta medžiaga apibendrinančios monografijos. Pirmoji išleista 1964 m. apie unikalių dzūkų kaimą Zervynas. Ir taip kasmet buvo parengiamos gausiai iliustruotos knygos: „Ignalinos kraštas“ (1966), „Dieveniškės“ (1968), „Raudondvaris“ (1969), „Gaidės ir Rimšės apylinkės“ (1969), „Eržvilkas“ (1970), „Merkinė“ (1970), „Dubingiai“ (1971), „Kernavė“ (1972). Liaudies buities, papročių, krašto istorijos tyrėjų straipsniai buvo skelbiami ir nuo 1975 m. lestuose „Kraštotyros“ rinki-

niuose. Iki 1988 m. jų išleista 12.

Kraštotyryninkų veikla buvo prižiūrima akyiai, jų leidžiamos monografijos okupantų ideologams atrodė žalingos, skatinančios nacionalizmą. Todėl tik po ilgos pertraukos buvo išleistos paskutinės monografijos „Upytė“ (1986), „Dubičiai“ (1989), „Gervėčiai“ (1989).

Apie komunistų partijos vadovų 1971 m. numatytas represijas prieš kraštotyryninkų filologinę veiklą (į draugiją įsiterpusią kalbos sekciją) savo 2015 m. rašytoje autobiografijoje dr. K. Račkauskas prisiminė: „Nors ir nuolatos susidurdamas su saugumo ir kompartijos

■ Nukelta | 12 p.

IN MEMORIAM

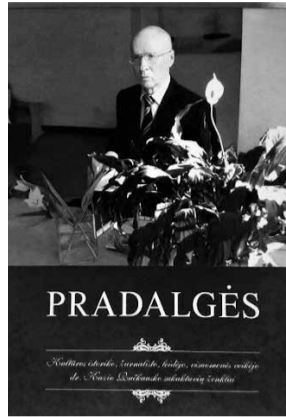
Dr. Kazimierui Račkauskui atminti 1935 10 21 – 2021 06 15

■ Atkelta iš 11 p.

funkcionierių priešprieša, kaltinimais nacionalistinėmis apraiškomis, įtikinai okupacinę politinę valdžią nevykdyti LKP CK nutarimo panaikinti Draugijos rajonų ir miestų kalbos sekcijas ir respublikinę Kalbos komisiją, todėl ji galėjo dar porą dešimtmečių leisti periodinę „Mūsų kalbą“, išleisti „Kalbos praktikos patarimus“ ir kitas kalbos kultūros ugdymui skirtas knygas. <...> Argumentuotai įvardijęs to meto visuomeninį krašto tyrėjų darbą liaudies moksliniu sąjūdžiu, <...> sutelkiau gausią paveldo brangintojų organizaciją, kuri okupacijos sąlygomis turėjo tylios rezistencijos požymių.“ („Pradalgės“ 2016, p. 160–161). Nepaisant įvairių priekaištų, 1975 m. jam buvo suteiktas nusipelnusio kultūros švietimo darbuotojo garbės vardas.

Į laikraščius K. Račkauskas pradėjo rašyti 1952 m. Jau 1983 m. išleistoje bibliografijos rodyklėje suminėta per 400 straipsnių, reportažų, apybraižų kraštotyros, kultūros paveldo temomis. Jo straipsnių ypač pagausėjo Atgimimo ir Nepriklausomybės metais. 1963 m. K. Račkauskas buvo priimtas į Lietuvos žurnalistų sąjungą, o 2015 m. Lietuvos žurnalistų draugija suteikė jam garbės nario vardą.

Vienas iš svarbiausių tautotyrininko nuopelnų lietuviškos spaudos istorijoje yra dr. K. Račkausko, įveikusio valdžios trukdymus, 1989 m. pradėtas leisti mėnraštis „Gimtinė“, po kelerių metų nuo 8 puslapių

padidėjęs iki 16. Tautos kultūros paveldui skirtame laikraštyje greta eilinių paveldo tyrėjų rašė ir mokslininkai: istorikai, archeologai, etnologai. Per 20 metų išleista 242 numeriai. Juose paskelbta per 6 tūkst. straipsnių istorijos, etnografijos, kalbos, paminklosaugos temomis.

K. Račkausko leista „Gimtinė“, sutelkusi šimtus tautotyras entuziastų, yra neseno laiko šios veiklos kronika ir svarbus kultūros istorijos tarpinio dokumentas. Todėl jos redaktorius daugumą joje ir kitur skelbtų savo straipsnių šio laikotarpio tyrėjams sudėjo į dviejų dalių 960 puslapių rinkinį „Europoje su savo kraičiu“ (2015). Knyga įvardinta kaip kultūros istoriko publicistika.

Dėl lėšų stygiaus sustabdžius „Gimtinės“ leidybą, K. Račkauskas organizavo kitą gyvo-

sios istorinės ir kultūrinės atminties brandesnių darbų mokslinės krypties leidinį „Tautotyras metraštis“. Parengė pirmuosius du toms (2011 ir 2012 m.). Prisidėjo ir prie šeštojo, pateikė išsamų straipsnį apie Tėvynės pažinimo draugijos (TPD) veiklą. Kaip reikšmingą organizatoriaus nuopelną reikia pažymėti, kad K. Račkauskas tautinio atgimimo metais atgaivino 1919 m. archeologo dailininko Tado Daugirdo (1852–1919) ir gydytojo archeologo Vlado Nagevičiaus (1881–1954) pradėtą kurti Tėvynės pažinimo draugiją (TPD). 1989 m. rudenį su bendraminčiais sukviėtė į Panevėžyje vykstantį atkuriamąjį draugijos suvažiavimą uoliausius tautotyras darbininkus. Du dešimtmečius buvo TPD veiklos koordinatorius ir valdybos pirmininkas.

Su K. Račkausku tautotyras veikloje bendravusi prof. Ona Voverienė „Mokslo Lietuvoje“ (2015 10 19, Nr. 17) rašė: „<...> Vertinant mokslotyriniais kriterijais, dr. Kazimierui Račkauskui per 20 metų pavyko draugijoje išugdyti stiprią ir kūrybingą mokslinę kultūros paveldo tyrinėtojų mokyklą, jungiančią 44 lietuvių tautinės kultūros paveldo tyrinėtojus, parašiusius ir išleidusius knygas, <...> paskelbusius po kelias dešimtis straipsnių, <...> savais pinigėliais leidžiančius knygas, kad tik Tautos kultūros paveldo aruodas pilnėtų.“ TPD veiklos dvidešimtmečio proga dr. K. Račkauskas buvo apdovanotas Lietuvos Respublikos Seimo medaliu (2009), o 2016

m. – auksiniu Santarvės medaliu.

Tarp daugelio uoliaus tautotyrininko parašytų knygų minėtinos gausiai iliustruotos monografijos apie Kaišiadorių rajono paveldą. Tai: „Bekštonys, kaimas Paparčių ir Kernavės pašonėje“ (2009), „Paparčių šviesos židiny, mokyklos praeities fragmentai“ (2010), „Čižiūnų židinio šviesa, mokyklos istorijos paveldas“ (2014).

Paskutinis kultūros istoriko darbas – iš archyvų parengta monografija „Nepriklausomos Lietuvos mokytojai“ (2018). Joje pateiktos 505 biografijos su portretais (tik dešimtadalio pradinių mokyklų mokytojų). Iš jų matyti, koks likimas ištiko pedagogus, patriotiškai auklėjusius jaunimą: 130 mokytojų šeimų 1941 m. buvo ištremtos, 47 žuvo lageriuose. Tokia šurpi statistika primena tikrąjį raudonųjų okupantų veidą.

Deja, regėjimą silpninusi liga nutraukė visus tautotyrininko darbus. Sūnų Šarūno ir Giedriaus bei būrelio bendraminčių palydėtas į Liepkalnio kapines. Amžinoji šviesa tegu šviečia darniam duetui – Kazimierui ir jo a. a. žmonai Leonardai, mokytojai lituanistei, Linos Želvytės slapyvardžiu kruopščiai redagavusiai tautotyrininko knygas. *Su dėkingumu prisimenantis velionio veiklą ir joje dalyvavęs kalbininkas Antanas Balašaitis*

Dr. Kazimiero Račkausko knygos „Pradalgės“ viršelis su autoriaus portretu

Dr. Povilas Algimantas Jašinskas 1935 05 13 – 2021 08 06

Povilas Algimantas Jašinskas gimė 1935 m. gegužės 13 d. Švobiškyje, kur tuo metu kunigavo jo tėvas Povilas. Mama Emilija (merg. – Ruplėnaitė) mokytoja Švobiškio pradžios mokykloje. Šeimoje jau augo sesuo Irena Emilija (1933 05 13 – 2016 06 04).

1940 m. pavasarį kunigą Povilą Jašinską perkėlė į Biržus. Šeima apsigyveno reformatų bažnyčios klebonijoje, išlikusioje iki dabar. Čia, iki pasitraukiant į Vakarų, vokiečių okupacijos metais rado prieglobstį ir kunigo sesers sūnūs Jonas ir Adolfas Mekai. Mama įsidarbino „Aušros“ mokykloje pradinių klasių mokytoja, kurioje mokyti pradėjo ir Povilas. 1945 m. jis

baigė pradinę mokyklą ir tais pačiais metais įstojo į Biržų gimnaziją, kuri 1949 m. buvo pavadinta Biržų pirmąja vidurine mokykla. 1954 m. Povilas Algimantas Jašinskas baigė vidurinę mokyklą sidabro medaliu, palengvinusiu įstojimą į aukštąją mokyklą ir padėjusiu išvengti privalomos tarnybos kariuomenėje. Padėjo ir tai, kad, mokydamasis vienuoliktose klasėse, dalyvavo respublikinėje fizikos ir matematikos olimpiadoje ir laimėjo antrąją vietą.

Dar Biržuose Povilas Algimantas pradėjo rimtai domėtis technika, ėmė konstruoti ir pirmuosius radijo imtuvus. Norėjo studijuoti radiotechniką Kauno politechnikos institute, tačiau, išsiaiškinęs, kad baigusius ima į sovietinę armiją, įstojo į Vilniaus universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą. Tuo metu šio universitete Filologijos fakultete jau mokėsi sesuo Irena, tad tėvams buvo lengviau leisti mokslan abu vaikus kartu.

Studijų metais įsitraukė į Liaudies dainų ir šokių ansamblio veiklą. 1957 m. su šiuo ansambliu pateko į Maskvoje vykusį VI pasaulinį jaunimo ir studentų festivalį. Šį apsilankymą P. A. Jašinskas išnaudojo, kad patektų į Liaudies pasiekimų parodą,

kurioje jį domino technikos išradimai. Grįžęs į Vilnių, su draugu sukonstravo televizorių ir galėjo žiūrėti tada jau įkurtos Lietuvos televizijos laidas. Baigdamas studijas, prisijungė prie pirmojo lietuviško kompiuterio kūrėjų grupės ir buvo paliktas dirbti universitete, Teorinės fizikos katedroje. Tačiau joje ilgai neužsibuvo – 1960 m. sausį įsidarbino Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos Specialiame konstravimo biure, kuriame dirbo 15 metų.

1968 m. vasarą P. A. Jašinskas apgynė disertaciją „Skaitančio įrenginio optinio-elektrinio keitiklio darbo tikslumo tyrimas“ mokslų kandidato laipsniui įgyti. 1993 m. Lietuvos mokslo taryba jam suteikė daktaro laipsnį. Kartu su kitais buvo įvertintas Lietuvos TSR valstybine premija, o 1969 m. pakviestas į Maskvoje vykusią tarptautinę parodą „Automatizacija – 69“ su jų sukurtu skaitančiu įrenginiu „Rūta-701“. 1975 m. laimėjęs konkursą, P. A. Jašinskas perėjo dirbti į Mokslų akademijos Puslaidininkių fizikos institutą, kur dirbo iki pensijos – 1987-ųjų. Dirbdamas institute, turėjo galimybę tobulinti savo anglų kalbos žinias, ėmė versti raštu, o vėliau – ir žodžiu. 1985 m. su bendraminčiais

įkūrė Vertėjų kooperatyvą, veikusį iki 2010 m.

Atsikūrus Vilniaus reformatų parapijai, dr. P. A. Jašinskas įsitraukė į Bažnyčios veiklą, vadovavo komisijai, parengusiai 1993 metų bažnyčios statutą. 1993–1996 m. buvo Lietuvos reformatų bažnyčios kolegijos prezidentas. 1997 m. kartu su kolegijos sekretore Erna Mizaraite atstovavo Lietuvos reformatams Pasaulinio Reformatų Bažnyčių Aljanso (WARC) suvažiavime Debrecene. Vilniaus parapijai pradėjus leisti „Vilniaus reformatų žinias“, padėjo patarimais, versdavo straipsnius iš WARC internetinio puslapio. 2020 m. ėmus leisti „Reformatų žinią“, dažname leidinio numeryje išspausdinti jo verstieji straipsniai. Paskutinis dr. P. A. Jašinsko verstas straipsnis pasirodys, jau jam iškeliauvus Viešpaties globon...

2021 m. dr. P. A. Jašinskas užmezgė gražius bičiuliškus ryšius su Biržų r. savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos Jono ir Adolfo Mekų palikimo studijų centru, perdavė jiems savo sukauptus archyvus. Prasiidėjusi draugystė žadėjo duoti gerų vaisių, tačiau paūmėjusi liga suardė ateities planus. *Parengta pagal „Voruta“, 2021 08 11*

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės telkimas gerovės valstybei kurti, akademinės ir plačiosios visuomenės sanglaudai stiprinti“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 metams skyrė 6,5 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Medineckienė, Andrius Pukas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei nei visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.